

ТРИЗУБІК - REVUE HEBDOMADAIRE : **TRIDENT**
UKRAÏNIENNE

Число 1-2 (209-210) рік вид. VI. 1 січня 1930 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr.)

*Усім землякам там, на Україні,
і тут, в розсіянні, суцям —
з Новим Роком і Різдвом
ширий привіт шле
Редакція „Тризуба“*

1 січня 1930 року.

Париж, середа, 1 січня 1930 року.

На Новий Рік! На щастя, на здоров'я! Що-року того дня вітаємо ми тими словами один одного, складаємо взаємні побажання, снуємо нові надії. Хочемо вірити, що сьогодні власне починається щось нове, ліпше. Дарма, що життя потім без жалю розбиває ті сподіванки ясні. Та така вже натура людська, що надія в душі не вмірає...

От і сьогодні, вітаючи з Новим Роком земляків, на Україні і не на Україні сущих, засилаємо їм щирі побажання — щастя, здоров'я, всього найкращого, а перш за все — найшвидшого визволення рідного краю й відновлення його державности.

Та сповнення того найбільшого бажання нашого вимагає часу, труду, подвигу й жертви. Багато вже зроблено на тому шляху, але до мети ще далеко. Ми йдемо до неї непохитно, але досягнемо її лише тоді, коли кожен з нас перейметься свідомістю свого обов'язку перед батьківщиною, зробить все, що в спроможності його, над усе поставив спільну справу, коли об'єднаємо ми всі наші зусилля в боротьбі за визволення, коли буде у нас «воля і дума єдина».

Нехай же в цей день, що здається початком чогось нового, кожен поставить перед сумлінням своїм питання: чи все зробив я, що повинен був зробити во ім'я самостійности України?

Нехай цей іспит сумління одзначить початок Нового Року.

Підрахунок совісний зробленого і незробленого, здобутого і втраченого, а то й впрост пропущеного й прогайнованого з нашої власної вини, нехай приведе до твердого рішення оминати надалі огріхи минулого і всього себе віддати на служення великій ідеї, що нас об'єднує.

Тоді знайдемо ми в собі нові сили, нову певність повести боротьбу до переможного кінця — до нової вільної України.

***

На Свят-вечір, понеділок, 6 січня, 1930 року.

Коли сьогодні зійде зоря вечірвоя і розкидані світами сядуть урочисто й побожно люде наші за святу вечерю, — звідусіль з міст велелюдних і з тихих хуторів, з заводів, копалень та ферм, звідусіль, де б'ється серце українське, звідусіль полине думка туди, на Україну далеку, де наші близькі і кривні, туди, на милу отчизну нашу, поневолену, розп'яту, що стогне і кров'ю сходить у пазурях ворога лютого.

І перш за все звертаємося ми мислями нашими туди, в страшні в'яз-

ниці Чека, де в неволі зустрічають Свят-вечір тисячі заарештованих патріотів, де поневіряються за ґратами селяне, учителі, священники, студенти на чолі з найвидатнішими представниками української інтелігенції, найзаслуженішими робітниками на полі рідної культури, давніми і вірними проводирями народу, незломними борцями за його ліпшу долю, за його ідеали і за найбільший з них — українську державність.

Їм, отим мученикам новим за Україну, наш привіт і пошана.

* * *

Справа Єфремова і ті події, що розгортаються коло неї, схвилювали й викликали гарячий протест не самої тільки еміґрації нашої з Великої України. Вони не могли не знайти свого відгуку на українських землях по-за межами большевицької окупації. Занадто голосним і обурюючим, занадто диким і незрозумілим є все те, що твориться на опанованих Москвою просторах Великої України для того, щоб не піднесли в цій справі голос всі сили українського народу незалежно від своєї теперішньої державности.

Забрало свій голос і українське громадянство в Галичині. Виступила в цій справі преса, забрала голос українська парламентарна репрезентація, зазначили свої позиції відповідальні партійні установи; з молодого і рішучого енергією сказала своє тверде слово українська мо-
лодь.

Що є особливо цінним в тій кампанії, яка тепер розпочалася в Галичині, це те, що зазначення становища в справі Єфремова дало привід українським громадським колам галицьким переглянути в цілому ті позиції, які зайняло українське громадянство в відношенні до окупантського уряду на В. Україні.

Не один раз спинялися ми в «Тризубі» на фактах і виявах того нового москвофільського курсу, який запанував був в Галичині, щоб треба було це ще раз повторювати тепер. При активній москвофільській політиці одних, при найдалі йдучій толеранції других, совітські чинники в Галичині, зокрема совітський консул Лапчинський, здобули були можливість провадити свою деморалізаторську роботу на широкий масштаб; утворювалася була серйозна небезпека для майбутности нації.

Теперішні події на В. Україні розкрили очі тим галицьким колам, які засліпилися були блиском української совітської «державности».

Вони виразно побачили цілу вопіючу суперечність між привабливими заявами совітських чинників, розрахованими на захордон, і жахливою совітською дійсністю, такою, яка вона є. Особливо тут треба підкреслити авторитетний виступ центральних установ Українського Національно-Демократичного Об'єднання, яка має в Галичині чи не найбільші впливи, і позиції якого що-до совітського москвофільства викликали як раз найбільше сумніви.

Будемо сподіватися, що визнана галицькими громадськими колами необхідною санаційна робота для очищення себе від московсько-совітських впливів буде переведена з належною послідовністю і рішучістю і дасть свої наслідки. Будемо сподіватися, що пробудження громадської совісти і громадського обурення підкаже konieczність очищення громадської атмосфери в Галичині в тих широких розмірах, якої вимагають інтереси усієї української нації.

Новий етап.

Є давній звичай, освячений довгою журнальною і газетною традицією, пристосовувати до нового року підведення підсумків того, що сталося на протязі року. Проте, коли ми порушуємо цю тему саме тепер, то не тільки через те, що хочемо піти за тим звичаєм, який надбав силу традиції. Склалися обставини так, що календарні дати тепер відділяють більше того, що відмежовують вони звичайно, замикають вони собою певний цикл подій, ставлять нас на порозі нового етапу. Існує ціла низка подій і фактів, які вказують на те, що та частина нашої нації, яка перебуває під совітською владою, вступає до нового періоду. Не може не вступити у цей новий етап разом з тим і українська еміграція, оскільки складає вона органічну і невідривну частину нації.

На протязі останніх місяців яскраво і виразно зазначився новий курс совітської влади на Україні — яскравий і виразний протиукраїнський курс.

Ті фігові листочки, якими Москва соромливо затуляла до цього часу свої справжні наміри і бажання, усунено цілком і вповні. По цілій лінії провадиться боротьба з основною складовою частиною нашої нації-українським селянством, яке рішено або знищити, або загнати в колективістичні кошари. Здійснюється жорстока боротьба з українською культурою, яка або мусить стати соціалістичною, або перестати існувати зовсім. Нищиться рештки української господарської і адміністративної автономії. Збільшена боротьба з релігією, передовсім з українською автокефальною церквою, й московські можновладці

уважають, що проміння з кострів, що на них палять обідрані образи, є найкращим агітаційним засобом для того, щоби широкі маси людности перейнялися ленінсько-сталінським матеріалістичним світоглядом. Курс рівняння на Москву, на разі «соціалістичну», оголошений виразно і чітко. І горе тому, хто знайде в собі цивільну відвагу і сміливість, протиставитися Москві і її агентам. Заповнюються українцями совітські тюрми і місця заслання і «столь і не столь отдаленные»; виточуються судові справи, виносяться присуди «к найвисшей мере наказания». Процес Ефремова і товаришів є один із соток тих процесів, якими совітська юстиція змагається тероризувати і залякати українську націю. Це все є факти і події, які характеризують життя окупованої України за останні місяці. Чи не свідчать вони, що наш народ вступає до нового етапу, чи не вказують вони, що період передишки, період змички з селянством, порівнюючи толерантного відношення до української культури, до решток української автономії кінчився цілком і безповоротно? Українському народові оголошено рішуче і недвозначно війну; московські можновладці перейшли в наступ проти України. В'йськові дії розпочато на широкому фронті.

Коли ми усвідомлюємо значіння тих переломових подій, що відбуваються тепер на Україні, не може не повстати перед нами питання про наші перспективи в цьому новому етапі загостреної боротьби. Кажуть, що найгірше робить на війні той, хто не дооцінює сил свого противника; з російської історії знаємо ми, що широко-російський метод провадження боротьби з гаслом «шапками закидаєм» ніколи не давав гарних результатів тим, хто ним користувався. Не будемо отже ми робити такої помилки і не будемо легковажити сил нашого ворога. Будемо рахуватися з тим, що одна вже сила адміністративного, військового і партійного апарату, хоч і перебуває він в стадії розкладу, створює для агентів Москви значний простір для їхніх експериментів. Не будемо забувати, що коли свої теперішні асиміляторські і централістичні плани Сталін сьогодні здійснює іменем «соціалістичної» Москви, то на другий день після його упадку знайдуться там сили і групи, які будуть мати волю і охоту продовжувати його справу іменем Москви імператорської чи «демократичної»; що так само, як гноблення України тепер переводиться іменем 3-го Інтернаціоналу, завтра воно може здійснюватися тими російськими групами, які присягають 2-му Інтернаціоналові, як-що звичайно, влада опиниться в їх руках. Не будемо отже недооцінювати сили ворога, не будемо тішити себе даремною надією, що той новий етап загостреної боротьби, в який вступаємо, може перейти безболісно, без втрат і без жертв.

Але шанси успіху в боротьбі залежать не тільки від правильної і реальної оцінки сил супротивника. Важно й потрібно заховати міцні нерви, не піддатися настроям дефетизму і, оцінюючи реально сили ворога, так само реально оцінювати свої власні сили і можливості. Ми знаємо, що настроям такої моральної демобілізації саме тепер, в зв'язку з процесом Ефремова, піддалися десятки і сотні безвольних і заляканих людей, які складають вірнопідданчі заяви про свою відданість Москві. Чи справді таке вже безнадійне і беззахистне наше становище

перед наступом московських агентів? Думаємо, що об'єктивний і спокійний аналіз обставин мусить привести до висновку, що наші шанси на успіх не такі вже малі, а їхні можливості не так уже рішачі. Не треба забувати перш за все, що теперішній централізаторський і асиміляторський наступ переводиться во ім'я виконання завідомо утопічної і безнадійної соціальної програми. Те, що хоче перевести Москва на Україні тепер, є нерозривно і органічно зв'язано з фантастичною п'ятиліткою, з утопічними планами догнати і перегнати Європу за допомогою індустріалізації і колективізації. Оскільки безнадійно виконання теперішньої соціальної програми совітської влади, остільки крах її є неминучим крахом сучасних сталінських асиміляційних і централістичних заходів, які складають нерозривну її частину. Сталін в своїй теперішній політиці, яка спірається на повному розриві з селянством і на виголошенню йому одвертої війни, явно не ураховує сили того опору, який може виявити багатоміліонова маса українського селянства. Селянський опір в свій час уже примусив був ліквідувати військовий комунізм, так само ліквідує він теперішній його рецидив. Бо передумови для виявлення цього опору — не хочемо передішати питання про те, пасивний чи активний характер буде він носити, — для українського селянства тепер є більші, ніж були вони раніше. Є ціла низка даних, які свідчать, що власницька психологія у нашого селянина як раз оформилася і зросла за часів совітської господарки; боротьба проти власности дала большевикам в селянських масах як раз протилежний ефект. Зросла поруч з тим активність селянства, яке масово використовує всі можливості, щоб заявити свої домагання. Пригадаймо тільки цілу низку звісток підцензурної совітської преси про те, як переходять на селі вибори до совітів, до правлінь кооперативів, чистка партії то-що. Перейнята виразними власницькими настроями і активізмом, селянська маса має тепер значно вищий рівень національної свідомости і більшу кількість своєї інтелігенції, ніж мала вона раніше. При цих умовах і обставинах — а ми не виділили всі моменти сприятливі для нас — шанси і можливості проти-українського походу Сталіна не є такими блискучими. Отже причин для дефетистичних настроїв, які виявляють ті, що складають вірнопідданчі заяви, безумовно не існує.

Питання лежить лише в одному. Коли йде про громадську акцію, про громадський рух, кожен раз треба рахуватися з тим, що об'єктивно існуючі і безсумнівні можливості для боротьби і виступів не в кожний даний історичний момент реалізуються в конкретному життю. Існують певні *imponderabilia*, від яких залежить момент переходу захованої громадської енергії в чинну форму. Чи виявить український народ своєю заховану енергію в формах вистарчаюче інтензивних для того щоб скоротити теперішній етап московської політики? Було б даремним спробувати знайти розв'язання цього питання. Можливості нашого історичного передбачення є обмежені. Не будемо ж ставити безнадійних питань. Пригадаймо замість того, що складовою силою, яка визначає події майбутнього, є активна воля і творча праця кожної одиниці, кожної соціальної групи.

В. Садовський.

Не сказана промова.

На Україні терор. Терор з першого дня окупації червоною Москвою. І сьогодні лише крайній прояв його. Московська відповідь на... українізацію. Москва змушена була до того, поки ще ми були в силі й готові до боротьби, і розпочала українізацію та ще, як вони казали, «без українців», «неукраїнськими руками»; от тепер, коли ми розбиті й розбилися самі на групи, Москва за одним ударом хоче винищити те, що зросло всупереч її волі. Як казав Шевченко: «Вижде... та й запустить пазурі в печінку і не благай... не випросить ні мати, ні жінка»...

Ми піднімаємо протест. І тут, і скрізь: Це pomoже? Ні, одверто, просто сказати, не pomoже. Не допоможуть нікому ці протести.

До кого ми посилаємо протести? Перед ким і кому кидаємо свої розпачливі жалі? Європа? Америка? Культурний світ? Світова совість? Де вони? Де вони? — питаю я вас. Ні, панове, наші протести-це клич «до Бога у вікно». До «Всевидючого Ока», тай більш нічого.

Я слухав промовців на вічу 15 грудня в Парижі. Я чув нестямний крик, тупіт ногами, простягнуті кулаки. На що? По що?

Я чув, як говорено про необхідність «єдиного фронту». Я чув, що Москва чи вервона, чи біла—лютий ворог України. Так, це правда. Лютий і вічний.

А ще я чув пораду, що треба йти разом з всіма, хто бореться з большевиками. Зо всіма. Бо, мовляв, населення на Україні, заплутане в сітках шпіонажу чека, не в силі нічого зробити. Тому, треба йти спільно зо всіма.

Добре. Значить і з москалями? Бо і вони боряться з большевиками! Чи це добра рада? На мій розум, не тільки не добра, а злочинна. Бо не продумано сказано. Невже я, українець, мушу разом іти з тим, хто мене потім давити буде так само? Ні, я такої ради не послухаю.

Що ж робити? Готовити терор на терор? Так, давно пора. Та де люде з тою живою кров'ю, з тим гарячим серцем, що віддадуть своє життя? Не вже всі герої полягли в Базарі?

Але одкинемо це. Не про те хочу сказати.

Ми не в силі сьогодні повести боротьбу там, на рідних теренах. Тож може тут щось маємо робити? Але на прокламації, на декларації до тих, що не почують, і не схотять почути... шкода грошей і праці. Розішлемо протести. Чи перший раз?

Хто бачив наслідки протестів? Чи глянуло з небес «Всевидющее Око»? І чи блеснув нам світ надії із Божого вікна? Так щож робити?

А от що, мої панове... Коротко, активності більше. Жертвености, конкретної праці для України, один для одного, праці для тих установ, і організацій, що існують в Європі. Ми побиті на фронті бойовім. Та перед нами другий фронт. Перед нами Європа. І її мусимо завоювати. Чим і як? Своєю солідарністю в підтриманню тих установ, які репрезентують нас, як націю. Маю тут на увазу установи культурні, працю культурну перш за все. То є Університет в Празі, Академія в Подєбрадах, Педягогичний Інститут в Празі, Музей в Брюселю, Бібліотека

ім. С. Петлюри в Парижі, Науковий Інститут в Берліні, українські православні парафії у Франції, гімназії в Жевницях і станиці в Каліші і інше, і інше. Чи багато з нас підпірали ті установи? А Галичина? Рідна Школа, Т-во «Просвіта», Наукове Т-во, Національний Музей? А школи в провінції у Франції, що без підтримки, колосальними зусиллями членів громад — робітників, змагаються не допустити дітей до денационалізації. Чи помагаємо ми так, щоб їх поставити на ноги? Чи проявляємо жертвеність? Проявляємо, знаю, але... більше треба... Більше! Ми кажемо — ми українці. Так, це правда. Ми українці. І ви думаєте, цього досить? Таж колись і «серий рогатий скот» називався «українським». До революції «українець», то значило «патріот». А сьогодні це значить? Сьогодні часто українець той, хто балакає по українськи. Та кажемо, він лише говорить. А писати не вміє. І історії своєї не знає... А жертвеність... Горе, горе... «Ви в наймах вирости»...

Давно колись вичитав таке: лягаючи спати, спитай себе, а що я зробив сьогодні доброго?

Моя рада для вас, українці котрих я хочу бачити патріотами українськими буде така:

Спитай, чоловіче, лягаючи що Божого вечора: а що я зробив сьогодні для своєї батьківщини, для отої матері, що обідрана по-над Дніпром ходить? І коли нічого не зробив, то що ти зробиш завтра?

І як що сумління скаже тобі, що ти нічого не зробив, то може ти тоді сам собі складеш протеста. От і все.

І. Рудичів.

---

3 життя й політики.

— Кампанія проти «Єфремовщини». — Еволюція в поглядах комуністичної партії на українську справу. — Розрив з офіційно ухваленим курсом в українській справі в зв'язку з оголошенням сталінського курсу. — Процес Єфремова, як один з етапів в знищенню української совітської державности.

Знову вертаємо до справи Єфремова і тих подій, що розгортаються в зв'язку з нею на совітській Україні. Вертаємо не тільки тому, що річ йде про Єфремова й його товаришів, людей тої міри і того рівня, якими є вони в сучасній українській культурі. Спиняємося знову на цій справі, бо є всі дані твердити, що є цей процес поворотним пунктом в совітській політиці на Україні. Всі факти промовляють за те, що розкривається цим процесом перед нами нова сторінка відносин між Москвою і Україною.

В комуністичній літературі є тенденція конструювати еволюцію відношень комуністичної партії до української справи і до української державности по тому зразкові, по якому нас вчено колись в катехизисі про розвиток божественного откровення. Господь Бог прорікав колись через пророків, але грішні люде не могли зрозуміти справжнього змісту цих пророкувань, і допускалися в цьому розумінню всяких збочень і ухилив аж до того часу, поки святі отці не сконструювали і не звели цілого божествен-

ного откровения в одну систему ясну й непохитну на віки віків. Від тоді все стало ясно і все буде ясно аж до кінця віку. Так само з українською справою у большевиків. Ленін прорік в цій справі до світового пролетаріату взагалі, до російської комуністичної партії зокрема, ще в часи доісторичні — в своїх довоєнних статтях. Але партія не зрозуміла откровения лєнінового і в результаті були в ній всякі збочення й ухили. Мусів звернути увагу на це ненормальне становище ХІІ партійний з'їзд і в квітні 1923 року при участі і допомозі самого учителя розкрив справжній зміст і суть його откровения. З того часу в обсягу національного питання взагалі, української справи зокрема, все стало ясно і буде ясно. Квітневий пленум 1925 року ЦК КПБУ і тези пленума ЦК КПБУ з червня 1926 року про підсумки українізації лише доповнили і деталізували підходи, встановлені з'їздом 1923 року, з часів якого партія має в українській справі тверді непохитні і незмінні підстави. Ці підстави з їх доповненнями і роз'ясненнями вищих партійних установ уявляють єдине правильне розкриття поглядів лєнінізма в цій справі, яке не підлягає і не може підлягати змінам.

Така офіційна схема большевиків, фактично вона дійсності не відповідала і не відповідає. І для Лєніна, і для партії українська проблема увесь час була проблемою тактичного порядку. Через те відношення до неї мінялося і міняється в зв'язку з тими завданнями, які ставить собі в кожний даний момент комуністична влада. Постановка української проблеми на ХІІ з'їзді і в тезах ЦК 1925 року і 1926 року перебуває в тісному зв'язку з тодішньою позицією партії, скерованою на примирення з селом, «на змичку» з селянством. Для партії тоді було ясно, що недооцінювання ваги української мови і розвитку української культури приводить до невикористання «основного знаряддя зміцнення союзу робітничої класи з селянством» (тези пленума ЦК КПБУ з червня 1926 р.). Тоді вона розуміла, що «забарений темп українізації в свою чергу призводить би до відірвання селянства від робітничої класи» (ті самі тези). Через те тоді говорилося про необхідність звернути увагу на «збільшення роботи по втягненню до радянського апарату по-за партійної української інтелігенції», «про втягування широких мас корінного населення в державно-господарче будівництво: наближення держапарату до мас шляхом комплектування його з людей, що знають мову, побут і звичаї місцевого населення» (так само).

Через те уважалося тоді можливим заявляти, «що партія стоїть за самостійний розвиток української культури, за виявлення всіх творчих сил українського народу» (там само) — просто культури, не роблячи спеціального наголосу і підкреслення на соціалістичності цієї культури, а навпаки цілком здаючи собі справу з того, що ми ще не маємо рішачючих наслідків у галузі українізації партії, а без цього для партії надзвичайно утруднене керівництво всіма культурними процесами серед українських мас, що розвиваються і ускладнюються» (так само). Це все було потрібно, це все було необхідно, бо українська мова, українська культура були знаряддям союзу з селянством, який тоді ставився в основу партійної політики.

Багато води уплинуло з тих часів, з наступленням сталінського курсу на 180 відс. змінилася політика партії. Курс форсованої індустріалізації в промисловості, курс форсованої колективізації на селі поставлено на чільному місці в завданнях партії і сумніватися в доцільності їх стало злочинном проти совітської держави. Переведення індустріалізації, по совітському плану, означає будову господарства як єдиного союзного цілого, господарський розвиток окремих частин як найтісніше мусить бути ув'язаний з розвитком єдиного господарства союзу. Звідси все ясніше мусить ставитися питання про необхідність все більшої і дальшої централізації союзної держави, необхідність все більшого обмеження прав уряду УССР. Індустріалізація має в першу і головну чергу переводитися коштами селянства; отже треба зламати його опір, треба зробити совітську господарку незалежною від постачання хліба селянством; аджеж небажання селянина давати хліб совітській державі раз у раз приводило до великих ускладнень. Цьому має зарадити висунена програма колективізації, програма знищення індивідуального селянського господарства і обернення селян в безпрак-

них кріпаків і в цілком і вповні зегсіжних від світської влади колективах. Для цього необхідно порвати з старим курсом на союз між робітництвом і селянством, з орієнтацією на середняка і вернутися знову до тактики часів військового комунізму, знову поставити ставку на незаможника. Ясно, що це мусіло викликати перегляд відносин до української культурної творчості, яка трактувалася як засіб для змічки з селянством. Що далі, то все більше підкреслюється необхідність допомагати не розвитку української культури взагалі, але лише розвитку української пролетарської культури. Як головний чинник в творенню української культури, яка має бути або пролетарською, або її зовсім не повинно бути, висувається робітництво Донбасу, або зрусифіковане або не українське в своїй більшості. Улаштовуються опереточні культурні походи пролетарського Донбасу, поїздки делегацій з Донбасу для ознайомлення з скарбами пролетарської української культури у Харькові. Переводиться «єднання» української науки з пролетарським Донбасом і для відзначення цього єднання академікові Корчак-Чепурківському доручають робітничу шахтёрську книжку і робітничий одяг. Що ціла та будована українська «пролетарська» культура при ближчому розгляді є нічим іншим, як перекладом на українсько-совітський воляпук, який в УССР називають українською мовою, того матеріялу, що його дає Москва і що є позначений штампом пролетарської «благодяжності», це само собою не потрібує дальших пояснень. В цьому своєму централізаторському і денаціоналізаторському поході совітська влада зустрілася з тими поважними перешкодами, які їм чинила уже існуюча до них і без них українська культура з своєю попередньою історією, з своїми попередніми традиціями, які не могли вкластися і це вкладалися в рямці визначені ВКП. В своєму підході до українізації більшовики помилилися: вони трактували українізацію тим самим маніабом, як яку небудь «вотізацію», «чувашізацію» то-що, як допомогу культурному розвитку народів, позбавлених всяких культурних традицій, наукових і культурних сил, народів, культурний розвиток яких без жадних труднощів можна було підвести під советський ранжир. Українізаційний курс між тим навіть при так крайнє обмежених розмірах, які він давав для розвитку української культурної творчості її традиційним шляхом, привів до того, що ця творчість не тільки не підпорядковувалася совітським шаблонам, а навпаки стала вливати на творців української пролетарської культури і викликала серед них цілу низку ухвлів. Згадаємо Хвильового і його прихильників, Шумського і шумкістів, Волобуєва і волобуєвщину. Разом з тим для комуністів само собою мусіло бути ясным, що культурне піднесення українського народу при викорістанню всіх його творчих сил, яке не виявляло охоти укладатися в дозволені ВКП рямці, загрожувало наслідками не тільки в області культури. Воно обіцяло в майбутньому повне знищення всіх індустріалізаторських і колективізаторських планів, які засновані в першу чергу на господарській експлоатації України. В результаті совітська влада рішила взяти чітко й виразно той курс, який вона взяла тепер. З обмеженими навіть до мінімуму можливостями незалежності української культурної творчості рішено покінчити цілком і вповні. Осіільки совітська влада на Україні перебуває в тому становищі, коли про можливість перемоги у вільній конкуренції з українською незалежною творчістю її говорити не приходиться, стала вона на єдиний можливий для неї шлях — шлях адміністративних репресій, шлях терору. Найбільш активні її видні представники української наукової і культурної роботи ставляться під суд, оголошуються війна «єфремовщині». Перевівши сотки, коли не тисячі арештів, сотворивши в країні атмосферу кривавого жаху, організує масову кампанію протестів проти «єфремовщини»; сотки і тисячі заляканих і забитих людей, які перебувають в постійному очікуванні арешту і розстрілу в льохах ІПУ для себе примушують відмовлятися од «єфремовщини», просяляючи ІПУ домогтися розстрілу для «єфремова і товаришів». Для аранжєрів цієї кампанії є байдуже, що ціла низка тих людей, які примушені були дати свої підписки на протестах проти «єфремовщини», в своїй попередній культурній і громадській діяльності, якої не

викреслити з історії українського руху одним розчерком пера, яскраво і виразно стоять на ґрунті тої самої «єфремовщини», проти якої вони примушені протестувати тепер. Їм ходить про те, щоб остаточно і принизити, і дискредитувати до решти, позбавити морального авторитету тих, що мгли б претендувати на громадський і політичний провід в нації. Бо провідником української нації по їхньому може і повинна бути лише здухняно виконуюча накази Москви КПБУ.

Але кампанія терору, яка провадиться на Україні, розрахована на більші і дальші результати. Допущення в певних межах української культурної роботи було для комуністів лише одною з частин в загальному тактичному плані, розрахованому на утворення «змички» з селянством. Коли розрив з селянством прокламовано, коли оголошено поворот до орієнтації на незаможника, то це мусить дати наслідки по цілій лінії. Справу Єфремова треба було утворити, коло неї треба було створити атмосферу кривавого жаху для того, щоби серед стероризованої людности легше було здійснити увесь план знищення решток української автономії. Одночасно з аранжуванням справи Єфремова, переведено цілу низку заходів, скерованих до вивершення процесу обернення України в московську провінцію. Справу Єфремова використано для того, щоби закінчити реорганізацію Української Академії Наук в тому напрямі, щоби позбавити її решток можливости провадити незалежну наукову роботу. На відбутій сесії ради ВУАН обрано нову президію Академії, до якої введено, як віце-президента Академії О. Шліхтера, як члена президії Яворського, двох нових академиків «обраних» до Академії за комуністичні заслуги. Таким чином з п'яти членів президії (окрім представників од КПБУ до президії увійшли акад. Заболотний, тепер покійний, Воблій і Корчак-Чепурківський) є двох комуністів, які зможуть робити, очевидно, при існуючих відносинах все, що схотять. Як з цього будуть результати для української науки і культури, не може бути двох думок. Про знищення українського комісаріяту хліборобства, ми вже згадували. Тепер маємо факти, які вказують для чого його знищено. На пленумі ЦК ВПБУ спеціально обговорювалася справа про сільське господарство України і роботу на селі. У винесеній резолюції поставлено завдання союзним органам через 2-3 роки забезпечити обробку тракторами не менше половини всієї засівної площі Степу, о х о п и в ш и к о л е к т и в і з а ц і ю в с ю т р у д я щ ю с і л ь с ь к у л ю д н і с ь С т е п у («Ком». ч. 277 з 30. XI). Отже український степ для того, щоб він давав Москві стільки хліба, скільки вона уважає потрібним, має бути обернений в аракчевські воєнні «поселення», якими замість царських генералів мають командувати генерали од совітської партії. Для переведення цих планів ВКПб переводить мобілізацію 25.000 чоловік, які мають бути послані на села («Ком». ч. 282 з 5. XII).

Само собою здійснювати такі плани обернення України в колонію, утворення з неї об'єкту безмежної експлоатації Москви можна лише за допомогою московських органів. Це те, що уже підготовлено і постановлено. Але на цьому не кінець. Переводиться підготовка для здійснення дальшої централізації в обсягу адміністративного апарату. Уперта кампанія, яка провадиться в совітській пресі проти українського комісаріяту освіти, примушує і в цій галузі чекати «реформ». Боротьба проти «єфремовщини» отже провадиться по цілій лінії. УССР мають обернути в повну фікцію. Український народ в межах большевицької окупації вступає в новий, трудний і відповідальний етап.

В. С.

З міжнароднього життя.

— Англія та ССР.

Звертає на себе увагу наростання антибольшевицьких настроїв в Англії. Великих симпатій до совітів у цій країні, правда, не було ніколи, та все таки ще недавня широкі англійські кола не тільки не виступали проти

них, але знаходилися люде, що вважали навіть можливим складати з ними якісь договори, мати до них певну віру і т. п.

Одні, як ліберали типу Ллойд-Джорджа та де-які близькі до промисловців консерваторів, ставилися так до большевиків тому, що, мовляв, з паршивої овечки, хоч вовни жмут. Другі, як робітничі верстви та англійські соціалісти, ширю міркували, що наближення до совітів спричиниться по-перше до поліпшення англійського економічного становища, а по-друге, що оті московські «малпи», маючи стики з порядним товариством, привчаться й самі до ліпших манер і до порядного поводження. Крім того, мабуть таки над усіма англійцями, свідомо чи несвідомо, панувала думка про те, що на світі немає лиха без добра; що совіти, хоч і які вони огидні, до певної міри корисні для Англії, бо, — слабенькі та розхристані, заступили вони місце найбільшого ворога Британської імперії — колишньої могутньої Росії.

Англіїці, як відомо, народ консервативний, впертий і своїх міркувань та навіть і чистих ілюзій зрїкаються тяжко. Вони самі про себе говорять, що їх треба довго бити по голові, аби вони прийняли за свою яку-небудь нову думку. Так воно було й з большевиками. Ллойд-Джордж вступив до Лондону совітську торговельну місію; Мак Дональд завів до дипломатичного корпусу московського полпреда, і совіти, дїставши від англійців такі авантажні позиції, стали їх бити по голові.

Але ілюзії сиділи головним чином в ліберальних та робітничих головах, а бити вони по консерваторах, бо на той час місце недовгої робітничої влади заступив кабінет Балдуїна. Тому, як відомо, перебування московських дипломатів у Лондоні закінчилося скандалом, — їх вигнали. Вигнали, бо виявилось, що паршива овечка жадної вовни на собі не має, — вона гола і за тою вовною бігає по цілому світу; що малпи і в людському товаристві зостаються малпами і до пристойности не надаються. Виявилось також і те, що совітська імперія для Англії ще більш небезпечна, ніж була колись імператорська Росія, бо всю свою єдину силу, яку вона має, — могутню силу підступного розкладу, — спрямувала вона проти Британської імперії, — в Європі і скрізь, в усіх частинах земної кулі, серед цілого людського населення, білого і барвного.

Коли в кого з консерваторів і були певні ілюзії що-до большевиків, вони за останні роки очистилися від них без останку. Не вилікувалися однак до кінця ліберали, а особливо Labour Party, і тому, коли настала друга влада Мак-Дональда, вона відновила, як відомо, свою колишню політику на адресу совітів. Виконуючи свої виборні старі обіцянки, кабінет трудовиків розпочав справу відтворення нормальних дипломатичних зносин з Москвою.

Але справа та йшла і досі йде, як мокре горить. Причин тому багато. По-перше, не та зовнішня політична атмосфера, порівнюючи з 1924 роком, коли большевиків Англія визнала de jure. Тоді це був, так мовити, винахід, крик останньої політичної моди, і слідом за Мак-Дональдом та в перегонку з ним, пішли в тому ж напрямі Мусоліні, Еріо і т. п., сподіваючися багатой та великой від того милости для своїх країн. Тепер ті скоропальні визнання здаються марною помилкою минулого; про них мовчать, а коли й говорять, то це вислизає і в самих промовців і в їх слухачів якийсь кислосіркий і неприємний присмак. По-друге, змінилися настрої в самій Англії, як на те вказано вище.

Більше того. Хоч Labour Party про те мовчить, але, як здається, змінилися і її настрої що-до большевиків, особливо в її лїдерів, яких вона вислала до другої влади своєї на чолі з Мак-Дональдом. Видко це вже хоч би з того, що ціла справа наближення до совітів ведеться урядом без яких-будь ознак захоплення, таких характерних для 1924 року: без тих надій і без того гарячкового темпу, яким вона була тоді переведена. Так — Мак-Дональд на виборах обіцяв її поставити зараз же, як збереться парламент, а згадав про неї через два місяці після того; далі — несправив про призначення послів розпочато було ще літом, а свої повноважні листи — англійський посол у Москві та совітський у Лондоні — могли представити ли-

ше 20 грудня. Відтворення дипломатичних зносин з Москвою переводилося кабінетом Мак-Дональда так, як виконується якийсь неприємний обов'язок, якась непотрібна обіцянка, що од них нічого доброго в майбутньому не сподіваються. Мабуть таки до того знеохочення трудової влади спричинилося також і недобре передчуття, засноване на лихому спомині з недавнього минулого, а саме: «малпяхі штуки» звалили першу владу Labour Party, — чи не станеться того самого і з другою її владою?

Для такого передчуття можна, однак, знайти пояснення не тільки в минулому, але і в фактах сучасного політичного і громадського становища Англії. Як відомо, влада Мак-Дональда знаходиться в дуже сутужному стані. У парламенті вона більшости не має, а тримається лише тому, що з одного боку — до пори до часу її підтримують ліберали, а з другого — консерватори уникають голосувати проти неї цілим своїм фронтом, аби не звалили її тоді, коли це буде невигідно для партії. Робітничка англійська влада, як це дуже добре означили французькі газети, знаходиться в полоні у своєї опозиції, ліберали, мовляв, підтримують її, як мотузок підтримує завішеного, а консерватори чекають того часу, коли можна буде остаточно затягти того мотузка. В таких умовах доводиться працювати мало досвідченій і не дуже авторитетній владі Мак-Дональда, — і то в переломовий історичний час, коли на шальках зважується ціла доля британської імперії. Совітське питання в цих обставинах являється для трудового кабінету кайданами на ногах, п'ятим колесом її державного возу, який плутає всі розрахунки, притьмарює всі політичні перспективи. А парламентські вороги не сплять. Відтворення дипломатичних зносин з Москвою перейшло в нижчій палаті голосами лібералів. Але з першого ж дня цієї справи міністерство примушене працювати над нею під неперервним кулеметним вогнем запитань, справок та інтерпеляцій з приводу московських володарів та їх малпяхчих штук, що ними большевики начеб-то невмисно сиплють як з мішка на останній час. Це — в нижчій палаті. У вищій же, себ-то в палаті лордів, справа стоїть ще гірше. До кулеметного обстрілу міністерства там додано ще й голосування. Великою більшістю лорди висловилися проти виконаного владою відтворення дипломатичних зносин з Москвою. Од фатальних наслідків такого голосування кабінет Мак-Дональда врятувався лише тим, що, знаючи настрої палати лордів, не поставив питання про довір'я, хоч того в таких важливих питаннях і вимагає парламентська англійська традиція.

Але і цього ще мало. Англійський парламент, як відомо, складається із трьох неподільних частин: нижчої палати, палати лордів і короля. Король, з усіх складових частин парламенту, фактично має найменше прав. Конституційна столітня практика не дає йому можливості ставити veto на рішеннях парламенту, хоч офіційно це право за ним зостається. Але король — не лише перо і рука, які мають підписувати всяке рішення; він ще й людська істота, а тому завжди можна знайти ту чи іншу форму, в якій можна йому виявити і свою персональну думку що-до того чи іншого питання. Так сталося і з питанням про наближення до совітів. Георгі V бездоганний конституційний монарх, не протестував проти рішення парламенту в справі большевиків. Але коли йому запропоновано було виконати зв'язану з тим формальність, а саме прийняти совітського посла (Раковський та Красин, що представляли в Лондоні Москву, не були послами й не мали права аудієнції у короля), він в рішучий спосіб ухилився од такої чести. — Не хочу, не могу і ніколи не подам руки представникові уряду, що вбиває безсудно людей, що вбив і мого брата в других з його родину, — мав сказати старий король Мак-Дональдові в одповідь на його пропозицію. Справу залагоджено в той спосіб, що Сокольникова прийняв за батька його син наслідний принц Уельський.

Марно було б шукати хоч натяку на цю розмову короля з прем'єром чи то в парламентських дебатах чи в англійській пресі. На запитання в парламенті: — Чому й досі не оддав Сокольников-Брильянт свого повноваженого листа? — міністр закордонних справ Гендерсон глухо одповів: — Сталося це не з вини совітського посла. Мовчить цілковито проте й ціла преса.

і цілу справу виявили континентальні газети. Англіїці ніколи не зтягують до своєї політичних спречень голову держави, але цей факт тяжко ліг на шальки англійської опінії, і то не на користь уряду Мак-Дональда.

Авторитет короля — велика сила в політичній атмосфері Англії, і палацовий протест старого монарха зробив більше, ніж всі громоносні промови чи то в парламенті чи на народніх зборищах. Цим мабуть треба пояснити й той великий антибольшевицький рух, що вибухнув наче б-то спонтанно в широких колах англійського товариства. Рух той перекинувся за межі політичних кол і прибрав по-за партійний характер. Започаткований він представниками англійської церкви, до яких пристали люде самих різноманітних політичних переконань. Дістав він уже назву «Хрестового Походу», а метою його має бути — моральна інтервенція.

Ініціатори його нічого не говорять про політичну структуру ССРСР і не протестують проти неї. Їх ціль — звернути увагу цілого християнського світу на факт існування на Сході Європи анти-християнського уряду, що практикує відносно своїх підданих — християн такі утиски і таке гнобительство, якого не знали навіть перші християне за часів їх переслідування римськими імператорами початків нашої ери. З цією метою організовано широкий громадський комітет із представників духовних осіб і світських людей. Комітет росте, його філії утворюються по цілій Англії, — пристають нові люде, сиплються грошеві пожертви і т. и.

Рух цей допіру на початках свого розвитку. Не видно ще ні тих методів, з якими комітет приступить до справи, ні тих вождів, що стануть на його чолі. Одно можна, однак, і зараз вказати. Зв'язаний він з тим, що й сьогодні являється може найсильнішим чинником англійського життя, а саме з релігійними почуваннями, а тому майбутність його забезпечена, і в близькому часі треба сподіватися, що його сила виявиться не тільки в сфері морального одвороту проти большевиків, але перекинеться й до політики. А те, що зародилося в Англії, як то завжди досі було в історії, було наподоблено і в цілому світі.

Силу того руху вже відчули в Москві, виявивши про те в своїй пресі. Відкли нулися на неї й де-які емігрантські російські кола, а такий християнин як п. Керенський навіть встиг уже з'їздити для того до Англії. Українцям також не слід з цією справою гаятися: переслідування нашої національної церкви накладають на нас великі обов'язки. І добре зробила Українська Церковна Рада у Франції, що вдалася негайно з листом-меморандумом до комітету протесту в Лондоні.

Observer.

З женеvської хроніки.

(З приводу одного процесу).

Голосною темою минулого тижня в Женеві був процес большевика вірменина Ельчіана проти націоналіста-грузина Шавішвілі. Процес про діфамачію (брехливе обвинувачення), а направду діло про виведення на чисту воду цілої банди большевизанствующих «товаришів». Дуже повчачий процес на наші емігрантські відносини і треба побажати, щоби він послужив початком аналогічної акції серед закордонних колоній наших та і інших збігців та нарешті очистив атмосферу і зашельмував різного роду і гатунку напів-явних і тайних провокаторів-чекістів за кордоном. Треба нарешті одверто визнати, що наше громадянство занадто мляво реагує на діяльність різних люців з там-того табору (планетарного парадізму!) і часто густо толерує в своїм оточенню виразних ворогів усього найсвятішого в своїх переконаннях. Комуністична розвідка цією байдужістю широко користується і б'є нас самих нашою власною збробою. Треба нарешті собі добре згадати, що наша сучасна еміграція переживає добу боєву, безпощадної боротьби з найнемилосерднішим ворогом, котро-

Учасники Мистецького Т-ва в Шалеті в п'єсі «Бондарівна»

му дозволені усі засоби без винятку, і що ми на еміграції зараз залишасмося в далеко менше сприяючому стані, як колишні революціонери за царські часів. Однак чомусь то тепер не в моду жадна конспірація, ані навіть звичайна обережність і часто, на великий сум, занадто часто, ми самі запроваджуємо свою байдужість і необережність своїх близьких до лохів «Гепеу» — чека. Отсей власне процес в Женеві і показав наочно, до яких розмірів деморалізацією просякнута російська та і всяка інша еміграція протисовітська. Як з большевицькою заразою тяжко боротися ще й тому, що державна влада, серед котрої живе еміграція або сприяє, або не хоче виступати проти совітів і їх аколітів за кордоном. В цьому розумінню, Швайцарія ще знаходиться в кращих умовах, бо не толерує на своїй землі жадної большевицької місії, але і вона несвідомо переносе на СССР колишню могутню авреолу імперії російської.

Грузин-меншевик Шавішвілі виграв процес тільки завдяки формальним обставинам, але уся швайцарська преса нарешті звернула увагу на небезпеку явних і тайних комуністичних агентів в своїй конфедерації, котрі ще толеруються поліцією і судом демократичнішої держави. В зв'язку з цим процесом, і в тому його практичний інтерес, піднесено питання — поставити кожного агента комінтерна по-за законом. Справа так представляється.

В ч. 30 з травня 1929 року ж. «Прометей», що видається в Парижі, п. Шавішвілі, вмістив статтю під заголовком «Підступи большевиків в Швайцарії», в котрій він згадує про цього вірменина Ельчіана, як про комінтернського шпигуна і агента совітського. Минуло кілька місяців і Ельчіан, здавалося, зовсім не збирався на це обвинувачення ніяк реагувати, бо, як висловився в розмові з секретарем меншевицької групи в Женеві п. Л. «все однаково нічого не візьмеш з Шавішвілі, ані п'яти франків!» Коли раптово подав до суду з обвинуваченням в діфамачії. Інтереси його захищав відомий «український» жид, натуралізований швайцарець, адвокат Яша

Дікер-Белкін, той самий що захищаючи права спадкоємців Вороського, подвизався (не без солідної власної користі!) в процесі проти Конраді. «Товариші» домагалися від Шавішвілі не менше як 10.000 шв. франків відшкодування і оголошення в пресі. На попередню розправу п. Шавішвілі не міг своєчасно прибути, будучи в подорожі в справах державних свого уряду, і тому фігурували лише свідки з боку обвинувачення. На домагання адвоката п. Шавішвілі п. Карт'є, суд згодився відложити засідання, але дозволив у оправданні подати лише письмений докази. Це справу дуже комплікувало, але Шавішвілі досить влучно вив'язав зі свого положення і на розправі в четвер, 28 листопада для всякого неупередженого і не зв'язаного формалізмом статей кодекса законів довів, що «тов». Ельчіан являється правдивим большевиком і як не шпиком комінтерна, так принаймні агентом совітів. Особливо переконуючий лист був від проф. женевського університету п. К. Герша, російського жида-націоналіста, п. Крафт-Бонарда, представника вірменського комітету в Швейцарії, п. Хатізіана, президента вірменського уряду за кордоном. п. Коршунова і п. Любарського, секретаря соціал-демократичної групи емігрантів. До цього останнього Ельчіан підлазив свого часу і випитував список членів групи. Натомість на боці Ельчіана свідчили відомий «ідейний» комуніст Іларіон Ремезов-Самофалов, власник російської друкарні в Женеві і колишній редактор-видавець лозанського місячника «Ля Русі Лібр», народницького скорше патріотичного і виразно антисепаратистичного напрямку. А разом з ним опинився і п. Густав Броше, колишній секретарь «Ревю Україн» під час війни, а пізніше співробітник азербейджанської делегації в Парижі. Дуже нам було сумно чути свідчення старого націоналіста ельзасця, оборонця покривджених прав недержавних народностей царської Росії. Ще недавно, під час процесу Шварцбарда, він виступив своїм в органі «Лібр Пансе Інтернаціонал» в оборону пок. Петлюри, і ось тепер ми свідками, як цей старушок обороняє запевного агента комуністів! Мало того, він висипає поздоровлення до совітського уряду з нагоди 12-ти літнього ювілею большевизма! Дійсно еволюція не звичайна. По наведеним нами інформаціям, справа пояснюється матеріальним впливом Ремезова і подякою за поміщення статті і портрета Броше в якимсь ілюстрованім журналі в Москві, де він вихваляється, як співробітник К. Маркса і, головню, як «батько безбожників!» Будучи хворобливим самолюбом нещасний вже напів-живий 85-літній журналіст дався себе використати в такий несмачний спосіб. Це зайвий може приклад безличності і непероборчivosti в засобах большевицьких різного ґатунку агентів за кордоном. Можна бути певним, що для кожного знайдеться відповідний гачок, і тому так спеціально треба бути обережним кожному емігрантові та кожний відповідний свій крок робити в порозумінню з громадою колективно. Масмо аж занадто багато вже прикладів цих удолвлення душ наших земляків за кордоном, котрі завше закінчуються в спосіб трагічний на батьківщині при першій нагоді...

Отже процес цей трохи ніби прочистив повітря, і за це треба бути вдячним п. Шавішвілі та його консеквентності і упертості на шляху до наміченої цілі в боротьбі з окупантами. Але це лише початок, бо серез закордонного громадянства різних народів набіралось вже досить непевного елемента. Тому треба також дякувати швейцарській пресі, котра звернула увагу уряду, та як пише «Кур'є де Женев» в числі від 10 грудня: «світло мусить бути пролите на це діло і на увесь комплекс совітської пропаганди в Швейцарії. де відкриті і тайні большевики занадто довго зловживали з нашої гостинності». Те саме більш-менш пише і «Журнал де Женев» і інші газети. Побажасмо, щоби цьому прикладу послідували і інша преса всього світу, а за цю і уряди. Справді, з якої-такої причини і толеранції треба потурати діяльності комінтернських агентів в культурних державах, коли в той самий час совітський уряд живим в гріб загонає цілі народи бувшої Росії, нищить цвіт її інтелігенції і знущається, в спосіб впрост нечуваний в цілій історії людства, над найприроднішими почуваннями і вимогами мільйонів забитих, тероризованих і здеморалізованих істот. Вже як боротися, так як

слід, не панькатися і тою самою мірою відміряти цим звірям без чуття, без Бога і без чести, що завели своє царство на сході і безправно панують над безборонною людністю. Що більшовізм досі існує, в тім вина також і урядів західно-європейських держав, вина Ліги Націй, вина церкви, усього громадянства, котре в своїм еґоїзмі не хоче добачати страждання далеких братів. І коли так і далі буде йти, так така короткозора політика відомститися на них самих. Тоді зрозуміють свій злочин, та буде вже пізно...

П е р е х о ж и й.

Червоний терор на Україні.

Протестаційне віче в Подєбрадах.

12 грудня м. р. в Подєбрадах Академічна Громада і Громада Студентів УГА скликали спільне студентське віче для винесення протесту проти вибуху нового терору на Україні, — що виявився в арешті Єфремова, Чехівського та інших. На вічі промовляли на запрошення Громади Студентів — асистент Гловінський, на запрошення Академічної Громади — асистент Денисенко. Перший промовець подав перебіг подій, як вони виявляються по більшовицьких часописах, вказав на протести у Львові і з'ясував, чому еміґрація до цього часу мовчала і чому вона далі мовчати не може. Далі схарактеризував ці арешти, як нову грандіозну провокацію більшовицької влади, що означає новий наступ на українську національну ідею. Підкреслив, що ця нова хвиля терору на Україні стоїть в тісному зв'язку з цілим новим курсом більшовицької політики, з її божевільним планом т. зв. соціалістичного будівництва, планом, що як раз на Україні має найбільше «вузьких місць» і що неминуче засуджений на провал. І арешт українських діячів, які стоять на чолі науки, культури і релігії поруч з тим галасом, що піднесла більшовицька преса, мав на меті наперед знайти винних в провалі їхнього плану, що протирічить законам логіки і економіки, і наперед ослабити відпорну силу українського народу, нищучи його душу, його інтелігенцію. Далі промовець зазначив значіння того протесту, що підносить українське студентство, як виразу духовної солідарности українського народу; він має звернути очі культурного світу і в першу чергу чужоземного студентства на те, що робиться на Україні. І хоч заарештованим він не допоможе, все ж цей протест, оскільки він пролунає по всіх українських організаціях, на всіх українських землях, де тільки може лунає вільне слово, цей протест буде відповіддю на цей новий наступ проти української національної ідеї, що його повів московський більшовізм. Другий промовець інж. Денисенко, схарактеризував ті методи, якими ведеться цей бій проти визвольних національних змагань, вказав на мобілізацію т. зв. совітської суспільности, що буцім-то має висловлювати опінію українського народу, на те, як природній вияв протесту львівських студентів більшовики безсоромно називають «польським фашизмом». Підкреслив, що все це робиться з метою прикрити ганебну суть цих арештів, замаскувати їх від закордонного світу, ще раз обдурити народні маси. Потім в імені обидвох докладчиків запропонував резолюцію, яку, з додатком студ. Леоновича, прийняло віче і ухвалило передати до ЦЕСУС-а — для розсилки чужоземним студентським централіям і всім українським студентським організаціям.

Збори професорів Академії в Подєбрадах

14 листопаду професорський склад Академії в Подєбрадах на своїх зборах, що відбулися під головуванням проф. Ейхельмана, заслухав до-

клад доцента Бочковського з приводу останніх арештів на Україні і теж прийняв резолюцію протесту, яку спеціально обрана для того комісія має розіслати всім науковим, культурним і гуманітарним установам.

Віче в Данцигу

Проти червоного терору виступило з протестом українське студентство в Данцигу. На протестаційному вічі 6 грудня зібралися студенти, що належать до т-ва «Основа», «Чорноморря», «Галич», «Зарево», «Смолоscopic», і ухвалили однодушний протест проти арештування громадян і наукових діячів на сов. Україні («Діло». ч. 278 з 15. XII).

* * *

І-ша Красва конференція студентів західніх земель в своїх політичних резолюціях, що вона ухвалила, виступила так само з рішучим протестом проти червоного терору («Укр. Голос» ч. 51 з 22. XII).

— Аналогічні протести прийняла українська молодь Коломиї і Коломийщини, Заболотівщини, Перемишля, Самбірщини, а також українське робітництво міста Сколього, Демні й околиці («Укр. Голос». ч. 51 з 22. XII).

З преси.

Про арешти на Україні «Час» (ч. 353 з 11. XII) в статті «Ганебна комедія» пише

«Ніхто розуміється не повірить, що ДПУ раптом викрило змову «Спілки Визволення України» і довідалось про приналежність до неї визначних членів Української Академії Наук, за кожним кроком яких стежило недремне око агентів московської чрезвычайки. Цілий процес є ніщо інше, як ганебна комедія, яка має підкопати дальший розвиток українського національно-державного руху, скерованого проти московської диктатури...

«Процес проти Єфремова й товаришів має всі прикмети большевицьких агітаційних процесів: тут розходиться не стільки о самих оскаржених, яких окупаційна влада могла б унешкідливити в той чи інший спосіб без жадного процесу, як то ідею, яку вони репрезентують, то ідею національної волі й державної незалежності. На це вказує й повинь і протестів українських письменників, вчених, артистів, всякого рода робітничих організацій і таке інше, аранжованих большевицькою владою проти нещасливих ув'язнених, аж до вірнопідданих привітань кривавому молохові ДПУ з нагоди «викриття» цієї небезпечної організації...

«І згадується мимоволі легенда з майже перед двох тисяч літ, як апостол Петро запевняв органи окупаційної римської влади, що він з Христом нічого спільного не має. І можна зрозуміти цих новітніх Петрів, бо знаходяться вони в такій безмежній залежності від московських окупантів, якої не знає історія людства.

«Загалом-же треба сказати, що процес, виточений московською диктатурою Єфремову й товаришам, є одною з найбільш фатальних помилок большевицької влади на Україні; безглузде в своїм цинізм лицемірство, виявлене в цім процесі большевиками, може пошкодити їм більше ніж отверте насильство й терор, а демонстрація підбиття

й безсилости верхів української інтелігенції і може прискорити вибух її обурення. Безмежність большевицького нахабства може перейти навіть межі української терпеливості.

* * *

В ч. 50 нашого журналу, подаючи за «Прол. Правдою» звістку про те, що на сесії Ради Української Академії Наук взяли участь академики-галичани і що присутні «одногосно ухвалили резолюцію протесту в справі контр-революційної організації СВУ», ставили ми питання, — невже це так?

Пролетарська газета, як їй і годиться, збрехала. Львівські академики в голосування участі не взяли. Чому і як, — то інша річ. В «Ділі» ч. 280 (18. XII) знаходимо таку їхню заяву:

Спільна заява львівських членів ВУАН, що брали участь у сьогорічних, листопадових засіданнях Академії.

«Підписані члени Наук. Тов. ім. Шевченка подають до відома громадянства:

1) що на виїзд в наукових справах до Кієва д стали від польської влади дозвіл із виразним жаданням не вмішуватися на Україні в ніякі політичні маніфестації під загрозою відмови паспортів на будуче для всіх членів Наук. Тов. ім. Шевченка;

2) це домагання польської влади подали підписані зараз на вступі в Академію відповідальним чинникам і застерegli собі виразно, як громадяни іншої держави, аполітичне становище;

3) тому і в часі голосування при резолюції в справі акад. Сфремова і товаришів підписані не взяли ніякої участі».

У Львові. дня 15 грудня 1929.

Кирило Стулинський Василь Шурат, Філіперт Колеса.

Не спинятимемося сьогондя над становищем львівських академиків що-до походу проти української культури, що його розпочала Москва, і подаємо їхню заяву без жадних коментарів: вона говорить сама за себе.

* * *

З приводу виступу Петровського на сесії ЦІК СССР, про який у нас була мова минулого разу в передовиці, зауважує «Діло» (ч. 279 з 17. XII):

«Хто уважно і вдумливо перечитає повищі слова Петровського, що є головою ВУЦВК-у, тому ясною стане політика Москви супроти України. Хоч як делікатно порушує ці справи Петровський, то всеж і йому та йому подібним надоїла московська політика вкорочування господарських потреб України. Інша річ, що Петровський не говорив наведеного з почуття якогось національного патріотизму. Ні! Він тільки дуже просив, щоби підвищили бюджет, бо інакше Україна не зможе вив'язатись із того контингенту всяких достав, які на неї наложені. Це виключно рахунок зробив його таким речником бюджетових прав України. Він цілковито не протестує ні проти того, що з України вивозять майже весь цукор, сирівець, хліб, метал, вугіль і т. п. Це для нього цілком природне явище. Підвишкою бюджету він хоче тільки забезпечити собі дальший хід справної експлоатації українських багатств для Москви і більше нічого. І не зважаючи на все те, є в нас такі, що кажуть: «УССР є «самостійною» республікою, або твердять: «перед Україною великанські розв'иткові тенденції в державно-політичному відношенні». Дійсно гарні розв'иткові тенденції, — нема що й казати!

***

«Український Голос» в Вінніпезі (ч. 47 з 20. XI) наводить думки віконтка д'Абернона, колишнього англійського посла в Берліні, про українські справи. В споминах своїх, що їх друкує «Дейлі Телеграф»,

«Д'Абернон є тої думки, що не лежить в інтересах Великої Британії сильна Російська імперія».

Висловившись за те, що в інтересах Англії було відділення від Росії чужоплеменних народів Азії, д'Абернон переходить до України:

«Так само усамостійнення України, зовсім незалежної від Росії, далеко ліпше, ніж тепер, управильнило-б питання Чорного Моря і протоків. Україна більше-б цікавилася справами торговельними, аніж справами імперіялістично-політичними. Усунення Росії від Чорного Моря було-б на руку Великій Британії».

***

«Руль» (ч. 2758 з 20. XII) зробив велике одкриття. Він виявив русское населеніє у Львові. З приводу заколотів, що їх вчиняють у львівських церквах москвофіли, він говорить про

«русській галицко-уніатській приходъ». «русскихъ прихожанъ храма».

Для нього наша патріотична молитва «Боже, Великий, Єдиний» -- це

«пісня шовіністичного і політичного змісту».

Російські імперіялісти, навіть на еміграції, ніяк не можуть помиритися з думкою, що часи генерал-губернатора Бобринського минули, й минули на завжди. Не хотять помиритися з тим, що увірвалися, і увірвалися навіки для них. «веселі часи Аранжуеца». Ніяк не можуть прийняти того факту, що населення Галичини було. єсть і буде українським.

***

«Русских у Львові» бере під свою оборону московська еміграційна преса. Мають своїх оборонців і «русские» на Підкарпаттю. В «Народній Газеті» (Пряшев, ч. 26 з 14. XII) знаходимо послання до «карпаторосів» д-ра К. Крамаржа. Привідця народньо - демократичної партії, яка обдурила на останніх виборах підкарпатців, не додавши їм мандату, потішає їх:

«Нашим приємним обов'язком буде возмістити їм це (мандат) посиленими турботами про їх права і про потреби «русського» народу».

Д-рові Крамаржеві все ще здається, що Підкарпаття це

«индейное звено меж нами (чехами) и великой Россіей».

Дарма, що між Чехією і тією великою Росією знаходяться теж не малі простори, заселені українським народом. Наділив Господь нещасне Підкарпаття опікунами.

***

***

«Вставаєть кь борьбѣ Русскій Блокъ!
Хто хочеть впаднуть ему вь бокъ?».

Це — вірші, і до того на «чистомъ русскомъ языкѣ» тих, що мають творити оте «звено» («Народная Газета» ч. 26 з 14. XII). Можна привітати д-ра Крамаржа з таким придбанням. Не дуже надійний ланцюг, що ним мають прив'язати Підкарпаття до Московщини.

***

В «Ділі» (ч. 277 з 14. XII) знаходимо замітку «Українці у Вселенського Патріарха». Добра і приємна звістка, і добре робить «Діло», щб подає її своїм читачам, але не добре те, що незначає, звідки її взято. Новина тимиж словами надрукована свого часу в «Тризубі» ч. 47 з 24. XI ст. 31 . Так не водиться.

З широкого світу.

— В Загребі арештовано директора банку хорватських кооперативів Предавеца; як відомо, останній є одним з лідерів партії Радича і арешт носить політичний характер.

— 12. XII обидві швейцарські палати на федеральних зборах добрали двох членів федеральної швейцарської ради і іменували президентом конфедерації п. Мизи.

— Коло Рабату в Мароко в місцевості Темара відкрито руїни римської фортеці, храму Меркурія і стіну, що захищала римський табір Рабат-Тарб-Мекне-Фец.

— Дижонська Академія Наук мистецтв і літератури, розглянувши справу латинської вимови, винесла постанову про залишення у Франції французького способу вимовлення латинської мови.

— До Риги прибув останній (9-ий) транспорт німецьких біженців з Московщини в кількості 782 душ. Всього виїхало з СРСР в 9-ти транспортях 5.030 німців-колоністів.

— Президентом Грецької республіки обрано 257 голосами з 327 п. Займіса.

— Урядове китайське військо розбило повстанців, що прямували на Кантон.

— Німецький рейхстаг 222 голосами проти 156 затвердив закон про переведення плану Юнга.

— Японський уряд виявив неправду большевицького посла в Токіо, який в своїй декларації японському урядові спростовував факт перебування большевицьких банд на китайській території.

— Опубліковано новий закон про розподіл на департаменти Румунії.

— Французька ескадра адмірала Дюбуа зробила візиту до портів Югославії — Дубровника й Катара.

— «The World's Aircraft» за 1929 рік подає дані про розвій большевицької авіації: цивільна авіація обслуговує 11.466 миль, військова має 90 ескадраль по 12 апаратів; маєтья 14 шкіл пілотів обсерваторів.

— Помер був. ген.-губернатор Фінляндії Герард, що, будучи призначений московським урядом для врятування становища у Фінляндії, протягом 2-х років ліберальної політики, заспокоїв країну. Покійний після

свого звільнення в 1908 виїхав за кордон, а потім оселився на сталі у Фінляндії, де користувався великими симпатіями.

— Новий американський закон про контингент переселенців з різних країн до Америки передбачає на нове шостиріччя в'їзт 153.714 емігрантів, в тім числі з Англії 65.000, з Німеччини — 25.000, Ірландії — 17.000 і т. д.

— Французькі авіатори Кост і Кодо побили світовий рекорд віддалення в закритому колі. Пролетіли вони 8.100 кілометрів за 52 год. 49 хв.

— Большевики відмовилися пустити до ССРСР місію Угорського Червоного Хреста, який мав на меті допомогти бувшим угорським полоненим, які ще лишилися в ССРСР і які хотіли повертатися до дому.

— Французька делегація на весіллі італійського наслідника має складатися з маршала Петена, головного церемоніймейстера Бек деФук'єра та контр-адмірала Веделя.

• — Французькі авіатори Ларр-Барж і Шаль, перелетівши через південну Атлантику, при спуску на березі Бразилії розбили апарат.

— Колишній президент Пуанкаре покинув лікарню і виїхав на Рів'єру.

— Англійський комітет дослідження будови тунелю під Тяманшем має вироблений ним проєкт передати до парламенту після Різдва.

— В англійській колонії Нігерія дійшло до сутички війська з тубільцями. Багато вбитих і ранених. Причина — тяжкі податки.

— Капське національне свято пройшло спокійно, хоч комуністи і тубільці загрожували повстанням.

— Польська урядова криза продовжується. Двічі викликувано зі Львова до Варшави був. прем'єра Бартеля.

— Турецьку столицю Анґору переіменовано в Анкару.

— Французька комісія дослідження проєкту будови черезсахарської залізниці висловила за розпочаття переговорів з Англією та Бельгією про з'єднання з їхніми колоніальними залізничними сітками.

— Завоювання італійцями Лібії позначилося новим наступом в напрямі Фецана. Зайнято полосу між 29 і 27. град.

— Проєкт італійського бюджету на 1930 рік передбачає 263 мільйони лір перевишки прибутків.

— Морську конференцію в Лондоні відкриє 21 січня англійський король.

— Помер бувший президент Франції Еміль Лубе.

— Пруський уряд призначив опіку над фінансами міста Берліна.

— Курдистанська поліція арештувала одного пройдисвіта, що видавав себе за царевича Олексія.

ДОКТОР

**Євмен Кирилович
ЛУКАСЄВИЧ**

колишній Голова Дипломатичної Місії УНР в Швейцарії, видавець «Української Трибуни», спочив на віці 20 грудня м. р. в Варшаві.

Похорон відбувся в неділю, 22 грудня після служби Божої на православному кладовищі на Волі.

Про передчасну смерть давнього і заслуженого громадського діяча з глибоким жалем повідомляє усе наше громадянство

Редакція «Тризуба».

Хроніка.

З Великої України.

— В Академії Наук Президію ВУАН обрано з 5 чоловік — президентом було обрано акад. Заболотного, але після його смерті тим часом цей пост залишено вакантним, віце-президентами акад. Шліхтер та Воблій, непременним секретарем акад. Корчак-Чепурківського й членом президії — акад. Яворського («Изв.» ч. 281 з I. XII).

— Головою соціологічної комісії обрано акад. В. Юринця, філософичної — Семковського. На голову соціально-економічної комісії обрано акад. Шліхтера, на секретаря — акад. Юринця й акад. Воблого, як члена президії.

— Головою першого відділу обрано акад. Багалія, на секретаря — акад. Яворського й на члена президії — акад. Студинського.

— На відділі фізико-математичному головою обрано акад. Тутківського, на секретаря — акад. Кравчука і на члена президії — акад. Фоміна («Ком.» ч. 275 з 28. XI).

— З ініціативи ВУАН випрацьовано план «соціалістичного змагання» поміж Всеукраїнською, Білоруською та Всесоюзною Академіями Наук, на таких принципах: 1) реконструкція Академії відповідно до сучасних вимог совітів, 2) змагання на плановість і зв'язок роботи Академії з п'ятилітнім планом розвитку народнього господарства, 3) реальна поміч Академії Наук індустріялізації країни й реконструкції сільського господарства, 4) широкий розвиток знань серед працюючих і нав'язання тісного зв'язку Академії Наук

з робітничими масами («Изв.» ч. 286 з 5. XII).

— Відбулося перше прилюдне засідання комісії для вивчення соціально-економічної історії України 18-19 віків при ВУАН за головуванням голови цієї комісії акад. Багалія. Комісія ця має в своєму складі акад. Яворського, акад. Слабченка, проф. Оглобліна, проф. Романовського та ин. («Пр. Пр.» ч. 284 з 10. XII).

— Всенародня Бібліотека України викликала на «соціалістичне змагання» Білоруську державну бібліотеку («Пр. Пр.» ч. 279 з 4. XII).

— Римська Університетська Бібліотека запропонувала Всенародній Бібліотечі України вступити з нею в міжнародній бібліотечній абонемент (обмінюватися книжками, повертаючи ці книжки назад). («Пр. Пр.» ч. 279 з 4. XII).

— Німецький професор обраний на керівника катедри хірургічної клініки в Києві. Факультетські збори професури Медичного Інституту в Києві (разом з студентами) одностайно обрали на керівника катедри хірургічної факультетської клініки проф. Іанса Бургарта — з Німеччини. Цей професор дав свою згоду працювати в Києві у відповідь на сов. конкурс, який було оголошено за кордоном. («Пр. Пр.» ч. 279 з 4. XII).

— «Соціалістичне змагання». — Управа Київського Дому Учених викликала «на соціалістичне змагання» Управу Харківського Дому Учених.

— Науково-Дослідчий Інститут Ботаники в Києві викликав «на соціалістичне змагання Акліматизаційний Сад». («Пр. Пр.» ч. 278 з 3. XII).

— Брак учителів для сільських шкіл. З браку кваліфікованих учителів на Харківщині запрошуються на учителів закінчивших 9-тирічки. Із 111 стажерів останнього випуску Харківського Педагогічного Техникума на села працюють тільки 11 чоловік, — решта улаштувалася по містах («Ком». ч. 277 з 30. XI).

— Зміни у високих технічних школах. Наслідком постанови Совіту нар. Ком. ССРСР про уніфікацію технічної освіти по всьому ССРСР, Наркомосвіти України видав відповідні розпорядження що-до зміни в технічних школах сов. України. Таким чином 8 техникумів: Шостенський — хемічний, Київський — гірничий, Смілянський — цукровий, Миколаївський — суднобудівельний, Київський — електротехнічний, Запорізький — індустріальний і Кам'янець-Подільський та Рубежанський — хемічні — перетворюються в Інститути з терміном навчання в 3 роки.

Інженерів з широким інженерно-технічним науковим підготуванням готуватимуть інститути: Харківський технологічний, Дніпропетровський — гірничий, Київський та Одеський — політехнічні, Сталінський — гірничий і Київський — шляхів, з терміном навчання в 4 роки. Одночасно Харківський технологічний та Дніпропетровський гірничий інститути перейменовуються на політехнікуми.

Готувати середнь-технічний персонал покладено на 4-річні денні й вечірні професійні школи, причому денні перейменовуються на технікуми, а вечірні — на вечірні робітничі технікуми. Молодший технічний персонал готуватимуть 3-хрічні технічні професійні школи («Ком». ч. 285 з 8. XII).

— Успішність в нау-

ці сов. студентів. На Дніпровському гірничому інституті на початку шкільного року 19-29-30 переведено на металургійному факультеті з 1 курсу до 2-го тільки 11 студентів, тоді як залишилося на другий рік — 23-й переведено умовно — 43. З другого курсу переведено — 9, залишено 23 й умовно переведено — 59. («Ком». ч. 287 з 10. XII).

— Виключення проф. Гермайзе. Большевиками прийнято заходи до виключення проф. Гермайзе із складу комітету охорони пам'яток культури за участь «в контрреволюційній змові проти робітників і селян». («Ком». ч. 286 з 9. XII).

— Загальний Наркомзем усього ССРСР ухвалено остаточно на сесії ЦВК ССРСР після відповідного в цій справі доповіді «всеукраїнського старости» Петровського, в якому Петровський доказував необхідність організації такого загального для всього ССРСР Комісаріату у земельних справах із скасуванням таких комісаріатів по окремих сов. республіках, а зокрема на Україні («Ком». ч. 285 з 8. XII).

— Большевики підсилюють себе на селі. В Харківі розподілено 17.500 робітників з різних округ і підприємств України на роботу в сов. сільських господарствах та тракторних колонах («Пр. Пр.» ч. 284 з 01. XII).

— Страхування активістів по селах від селянського терору. Харківський окружний виконком ухвалив застрахувати 5.500 селян-активістів проти «глитайського терору» й наказав скласти списки тих, кого треба застрахувати («Ком». ч. 287 з 10. XII).

— Масове закриття церков та синагог. «Вважаючи на бажання трудящих» ВУЦВК дав згоду закрити 84 церкви, синагоги та монастирі («Ком». з 1. XII).

— У Винниці передано Вознесенську церкву під клуб.

— В Гумані закрито автокефальний собор та три синагоги.

— В с. Бірках Таранівського району на Харківщині церкву ухвалено перетворити на семірічку. («Ком». ч. 286 з 9. XII).

— С о в і т с ь к и й п л а н м о б і л і з а ц і ї і н ж е н е р і в т а т е х н і к і в н а с о в. У к р а ї н і п е р е д б а ч а в н а б р а т и 1.000 ф а х і в ц і в я к д л я п р о м і с л о в о с т и, т а к і д л я с і л ь с ь к о г о г о с п о д а р с т в а, я к і з а р а з п р а ц ю ю т ь н е п о ф а х у. В т о ї ж е ч а с з а п о т р і б о в а н ь у ж е з а р а з є н а 2.100 с п е ц і я л і с т і в (П р. П р. ч. 282 з 7. XII).

— В К и ї в і п о м о б і л і з а ц і ї б у л о н а б р а н о 280 і н ж е н е р і в. К о л и с п и с к и і х н а д і с л а л и д о Х а р ь к о в а, т а м н е з н а л и, к у д и і х т р е б а н а п р а в и т и д л я р о б о т и («П р. П р.» ч. 280 з 5. XII).

— В и с е л е н н я з м е ш к а н ь. В Х а р ь к о в і п р о д о в ж у є т ь с я к а м п а н і я в и с е л е н н я «н е п м а н і в і з ж и т л о к о о п і в і н а ц і о н а л і з о в а н и х б у д и н к і в». З в і л ь н е н о т а к и м ч и н о м 300 к і м н а т, я к і п е р е д а ю т ь с я р о б і т н и к а м («Ком». ч. 275 і з 28. XI).

— Н о в и й к о л г о с п. В с. Р а л ь н и к у, в О в і д і о п о л ь с ь к о м у р а й о н і н а О д е с ь к и н і о р г а н і з о в а н о к о л г о с п і з 110 г о с п о д а р с т в н а п л о щ і в 1000 г е к т а р і в («Ком». ч. 277 з 30. XI).

— У к р а ї н с ь к і г р о ш і н а п а р и з ь к у к о м у н і с т и ч н у г а з е т у. П о м і с т а х с о в. У к р а ї н и б о л ь ш е в и к и п р о в о д я т а к ц і ю з б і р а н н я г р о ш е й д л я п а р и з ь к о ї к о м у н і с т и ч н о ї г а з е т и «I'Humanité». З в и ч а й н о б о л ь ш е в и к и п р о в o д я т н а р o б і т н и ч и х з б o р а х р e з o л ю ц і ю п р o в і д ч и с л e n n я н a I'Humanité в і д п л а т н и р o б і т н и к і в 1 в і д с o т k a («Ком». з 1. XII).

— У к р а ї н а «в и к о н а л а» у ж е 120 в і д с. п л а н у х л і б о з а г o т o в о к. З а в і д о м о с т я м и н а р к o м т o р г у н a 6 г р у д н я н a У к р а ї н і п л а н х л і б o

з а г o т і в е л ь б у л о в и к o н а н o н a 120 в і д с., п р и ч о м у з o к р e м а ж и т а й п ш e н і ц і н a 105 в і д с. («П р. П р.» ч. 283 з 8. XII).

— «М о б і л і з а ц і я г а т у н к o в o ї я р и н и.» Х л і б o з a г o т і в л і ш e н e з a к і н ч и л и с я, а в ж e п o ч а л а с я н a У к р а ї н і «м o б і л і з а ц і я» г а т у н k o в o ї я р и н и. N a К и ї в щ и н і в ж e «м o б і л і з o в а н o» 60.000 п у д і в в і в с a і 8.000 п у д. я ч м е н ю. В і в с a н a К и ї в щ и н і м o б і л і з y в a т и б o л ь ш e в и к и з б і р а ю т ь с я 150.000 п у д. («П р. П р.» ч. 283 з 8. XII).

— З а б р a л и х л і б, щ o б і y o г o з г н o ї т и. В Х а р ь к o в і n a 2-м y м л и н і С o ю з х л і б у в с к л a d a x н e м a c в e н т и л я ц і ї й д з e р н o ч e р e з н e п р a в и л ь н e y к л a d a n n я з a г р і л o с я і є н e б e з п e k a с a м o з a n a л o в a n n я. N a ц ь o м y с k л a d і n e m a c т a к o ж і п р o т и п o ж e ж н o г o п р и л a d д я.

— У с k л a d і С o ю з х л і б у н a К o н ю н e н і ї в у л. д o л і в k a з e м л я н a, і б o р o ш н o в л a н т y x a x, щ o л e ж и т ь з н и з y, з і п с y в a л o с я.

N a д e-я к и x с k л a d a x в Х а р ь k o в і п р o т і к a ю т ь д a x и і д з e р н o і б o р o ш н o п і д м o ч y є т ь s я.

N a s k l a d і ч. 6 п р и с т. Х а р ь k і в Д o н e ц ь к и х з a л і з н и ц ь д и р я в a п і д л o g a і д z e р n o ч e р e з щ і л н и н п p o c и п a є т ь s я н a з e м л ю. N a s k l a d і P a d t o r g ф л o т и д z e р n o з a г р і л o с я. N a к р y п o д e р н і В y к o c п і л ь к и б a г a т o г р e ч к и л e ж и т ь y д в o р і n a п o в і т р ю і п с y є т ь s я («Ком». ч. 280 з 3. XII).

— П o ш и р e n n я e п і d e м і ї. П o o k р e м и x р a й o н a x Х а р ь k і в щ и н и, я к О х т и р щ и н a, В o в ч a й і н ш и, п o ш и р ю т ь s я e п і d e м і я в и c и п н o г o т и ф y («Ком». ч. 277 з 30. XI):

— А р e ш т и. В с. К o т e л ь н я, І в а н і в с ь к o г o р a й o н у н a Ж и т o м и р щ и н і з a a p e ш т o в a н o с e л я н, я к і п і д п a л и л и 17 г o c п o d a р c т в с і л ь с ь к и х a к т и в і с т і в («Ком». з 1. XII).

— В Х o р т и ц ь к o м у р a й o н і І П У в и к р и л o o р г a н і з a ц і ю, щ o c т a в и л a o п і р в с і м з a x o d a м c o в і т ь c ь k o ї в л a d и. Z a a p e ш t o в a н o 14 ч o л o в і k. («Ком. ч. 269 з 22. XI).

— Р o c т р і л и. Ш e п e т і в-

ський окружний суд, за вбивство селянина с. Зубівщини — Савчука засудив 7 чоловік до розстрілу та 5 чоловік до різних строків ув'язнення («Ком». ч. 287 з 10. XII).

— За вбивство голови Грабарівського районного совіту на Прилуччині брата Паникарис заарештовані до розстрілу («Изв». ч. 286 з 5. XII).

— Антисемітизм. На Полонській порцелярні робітники знущаються з жидів. Одного робітника-жида Каплуна поставили до гори ногами, лили на нього воду, волочили по долівці то-що. Знущання тривали доти, поки Каплун не зпритомнів. («Ком». ч. 285 з 8. XII).

— До ремонтної бригади в котельнім цеху заводу ім. Іл'їча в Маріуполі прийнято було на роботу робітника-жида Модуса. Робітники бригади завжди знущалися з Модуса, а одного разу навіть обляли його гарячим металом. Коли Модус почав кричати, робітники закрили йому рота, говорячи: «вас, жидів, треба нищити, а не брати на завод». («Ком». ч. 277 з 30. XI).

— Селянський терор. В. с. Камишеваха, Попаснянського району на Артемівщині селяне напали на голову хлібозаготовчої комісії і побили його до непритомности. Сільський міліціонер відмовився арештувати винних («Ком». ч. 277 з 30. XI).

— Дніпрельстан. На сесії ВУЦВК, що відбулася в Дніпрельстані, було відзначено дуже повільний темп будівництва. Стан робіт не тільки не задовільний, а «навіть загрозливий». Підготовчі роботи провадяться таким темпом, що їх можна буде закінчити років за 10-15. Кошти, асигновані на будівництво також незначні («Ком». ч. 275 з 28. XI).

— Збільшення розтрат. По спілкових організаціях сов. України розтрати широко збільшуються. В 1917 р. по спілках на Україні було розтрачено

135.000 карб., минулого року 170.000 карб. За півроку біжучого тільки в одній частині спілок розтрачено уже 70.000 карб. Найбільше розтрачуються спілкові гроші в Спілці робітників землі й лісу. В 1927 р. в цій спілці було розтрачено 27.000 карб., в 1928 — 33.000 карб. й за половину 1929 р. — за неповними даними — 20.000 карб. Перше місце серед розтратників займають голови спілок. («Ком». ч. 277 з 30. XI).

— Зловживання по коопераціях. В Ровенській робітничій кооперації на Луганщині викрито великі зловживання. Крам продавався спекулянтам, обмірювали та обвішували покупців. Зарештовано 21 чоловіка («Ком». ч. 277 з 30. XI).

— Кепський стан медичного обслуговування. На засіданні Совнаркому УССР комісаром здоров'я було повідомлено, що медичне обслуговування України дуже незадовільне. Особливо незадовільна медична поміч в Донецькому басейні. 80 шахт цілком не мають пунктів першої лікарської допомоги. На деяких великих заводах, що налічують 14.000 робітників — є тільки 1 лікар. («Изв». ч. 283 з 3. XII).

— Совітське недбальство. На шахті Центральної сталася аварія — обірвалася ливна: обидві клітки впали на глибочинь 435 метрів. Тільки завдяки щасливому випадкові немає людських жертв. Комісія, що зайнялася розслідуванням цієї справи, виявила, що несправність механізму на шахті давно вже помічалася, але не було прийнято жадних мір для попередження катастрофи. Затримка в видобуванні вугілля буде не менше 2-х тижнів. Робітники позбавлені роботи («Ком». ч. 281 з 4. XII).

— На руднях виявлено випадки збереження динаміту просто на підлозі в розкритих ящиках. Часто шахтарі спускаються в газові рудні з відкритим вогнем. («Ком». ч. 277 з 30. XI).

— Будівання по совітськи. Виявляється, що в новому будинку Луганської окружної лікарні, яка зараз будується її на яку уже витрачено з половиною мільйони карб., каналізація її опалення непридатні. Крім того, в багатьох місцях спорудження появилася грибок, який руйнує будівлю. Наркомздорв'я сов. України так висловився про сов. будівництво лікарень на Україні: «... будують хаотично, без плану і відповідного керівництва. В наслідок цього будують те, що непотрібно, і не будують того, що потрібно для поліпшення медичного обслуговування людности («Ком». ч. 277 з 30. XI).

— «Всім селом до спілки безвірників», — як повідомляє «Ком». ч. 287 з 10. XII, записалося с. Голубівка, Попаснянського району. «З ініціативи бідноти ухвалено закрити церкву, будинок використати під клуб, спалити образи і всім селом записатись до спілки безвірників».

— Українці в Сибіру складають 9,5 відс. усього населення. Всіх меншостей у Сибіру є 29,7 відс. У відношенню до всіх національних меншостей, українці становлять 40 відс. («Изв». ч. 291 з 11. XII).

— Загубили потяг. Безсистемність та безплановість у роботі на залізниці призвели до анекдотичного випадку у Дніпропетровському, де загубили цілий потяг. Потяг шукало кілька кондукторських бригад по станціях Сухачівка, Багіїв та Верховцеве й знайшли потяг через 9 годин на ст. Дніпропетровське («Ком». ч. 285 з 8. XII).

З укр. життя.

— Собор православної церкви в Польщі. Розпочалися підготовчі праці для скликання в Польщі церковного собору, що складатиметься з єпис-

копів, кліру та вірних («Вокересное Чтеніє». ч. 49).

— Іменни митрополита Андрія Шептицького одсвятковано було українськими церковними та шкільними установами й громадськими організаціями м. Львова 13 грудня м. р. («Діло». ч. 278 з 15. XII).

— Пам'ятник на могилі отця Михайла Вербицького, відомого композитора, заходилося поставити ще торік т-во «Бандурист». Та збірка не дала належних результатів. Тепер заходяться коло цієї справи знову. Жертви надсилають: Краєве Г-во Кредитове. Львів. Домініканська, ч. 11. вкладка ч. 2.050 («Діло». ч. 278 з 15. XII).

— Національний музей у Львові в листопаді мав приросту 130 предметів. Головним чином з іконописі, стародруків, побутової старовини та мап. («Діло». ч. 278 з 15. XII).

— Потреби й спроможності «Рідної Школи». У вересні зложили українці зо всіх земель під Польщею на потреби «Рідної Школи» 8. 231 зл. 76 сот., а в жовтні — 7.195 зл. 54 сот., а річний бюджет виносить по-над 2.000.000 зл. («Діло». ч. 271 з 7. XII).

— Українська кооперация в Польщі. На таку тему вголосив реферат посол О. Луцький в Варшаві в Інституті для дослідів справ національних («Діло». ч. 273 з 10. XII).

— Припинення «Духовного Сіяча». Видання «Духовного Сіяча», часопису українською мовою, що виходив у Крем'янці на Волині, припинено. Таким побутом православна митрополія не видає тепер жадного друкованого слова рідною мовою для українського населення («Діло». ч. 274 з 11. XII).

— «Жіноча Доля», двох-

тижневик для українського жіноцтва, з нового 1930 року збільшує свій розмір.

— Літер.- мистецьке Т-во ім. Лесі Українки в Рівному. В Рівному на Волині вже другий рік існує українська культурно-освітня організація — «Літературно-Мистецьке Товариство імені Лесі Українки». Товариство зорганувало один із кращих на Волині хор з-понад 30-ти осіб під керівництвом п. М. Кальмуцького, б. старшини армії УНР і диригента українського хора (б. Котка) в Німеччині. Опріч його при Товаристві існує драматична секція, яка налічує біля 30 осіб. Секція ця, під режисурою п. В. Павловського, дала вже в біжучому сезоні з десяток вистав у Рівному і в околичних селах. Де-які речі секція виставляє остільки солідно і художньо, що їй позаздрила бнеодна професіональна трупа. Малярська секція 7-ва об'єднала в собі всі малярські сили Рівного, серед яких не бракує навіть людей із спеціальною вищою освітою, спродукувала більше сотні образів і готуєт ся впорядити виставку своїх творів на весні сього року.

Вліті м. р на запрошення Т-ва відбулися в Рівному три відчити д-ра Д. Донцова.

З початком грудня розпочалися при Т-ві хорові, театральні та малярські 4-хмісячні курси з дуже солідним і широким програмом. На курсах викладатимуть: п. п. Грохольський, Цехмейстрик, Кальмуцький, Ковпаненко, Байдан, Зінченко, Литвиненко, Карпенко, Панько, Бичківський, Гонтарь. З іхалося біля 40 курсантів з Рівенщини, Здолбунівщини, Луччини і Костопольщини; серед них багато є з середньою освітою

Рада Т-ва складається з п. п. І. Корноухова (голова), Зінченка, Д. Ковпаненка, Є. Колодяжного; був у Раді і покійний К. Вротновський. До Надзірної Ради належать п. п. М. Багриновський, Ф. Пекарський та був покійний А. Карпинський.

† Микола Павлусевич. Українське буковинське громадянство понесло тяжку втрату в особі Миколи Павлусевича, що передчасно помер 6. XII м. р. Покійний, професор гімназії у Вижниці, талановитий і заслужений педагог, літератор, громадський діяч та організатор. («Час». ч. 357 з 15. XI).

— В Кишиневі. 4 грудня вдруге в Кишиневі відбулася вистава заходами адв. Ю. Миткевича відомої опери «Запорожець за Дунаєм». Це один з небагатьох об'явів українського життя в столиці Бесарабії («Час». ч. 356 з 14. XII).

— Допомоговий Комітет, заснований торік в Чернівцях для помочі незаможним студентам Академії в Подєбрадах, закликає усіх поновити жертви, бо потреба в них дуже і дуже велика («Час». ч. 356 з 14. XII).

— Що втратили українці на Буковині. Сенатор д-р В. Залозецький в своїй промові в Сенаті між иншим зазначив: «Тільки в Буковині нас поверх 300 тисяч українців. За часів Австрії мали ми більше як 200 народних шкіл на Буковині, чотири державні гімназії, а саме в Чернівцях, Кіцмані, Вижниці й Сереті і приватну в Вашківцях, учительський семінар у Чернівцях, катедру української мови і літератури на університеті в Чернівцях і др.

Сьогодні не маємо ми ані однієї школи української, навіть народної. («Час». ч. 351 з 8. XII).

— Концерт - академія в пам'ять І. Франка, впоряджена в Чернівцях українським музичним і співочим т-вом «Буковинський Кобзарь», відбулася 15 грудня дуже величне.

— Курси для навчання українського письма закликає заводити при читальнях, кооперативах всюди по селах на Буковині «Рідний Край». (ч. 50 з 15. XII), щоб боротися з денационалізацією.

Газетні звістки.

— Церква на Буковині. Хоч більша половина Чернівецької єпархії — українці, проте серед служителів церкви там 70 відс. румунів. Для українського народу нема ніякої духовної літератури, ні біблійної історії, ані молитовників. Єпархіяльна Рада про це не хоче дбати. («Рідний Край», ч. 50 з 15. XII).

— Газета «Час», яку досі видавав п. Теодосій Глинський, переходить до видавничої спілки, управа спілки закликає усіх земляків піддержувати свій орган. («Час», ч. 357 з 15. XII).

— Український театр в Чернівцях. Оголошено місяць театрального фонду, збирають жертви для сотворення постійної інституції — «Український Народний Театр» («Час», ч. 375 з 15. XII).

— Фальшування в олі українського народу. По селах Буковини шкільні ревізори фальшують волю населення, збираючи під виглядом вимоги рідної мови в школі заяви, що люде вдоволені з теперішнього навчання і жадають тільки 2 години української мови на тиждень. («Час» (ч. 351 з 8. XII) перестерігає людиність перед цими заходами.

— Ліквідація українського театру на Закарпатті. Через дефіцит т-во «Просвіта» в Ужгороді ліквідує свій театр, що проіснував на Закарпатті 9 літ. Ліквідація українського театру в Ужгороді являється великою втраатою для українського руху, особливо в тій його стадії, яку він на Підкарпаттю перебуває («Діло» ч. 277 з 14. XII).

— Пам'ятник Добрянському, видатному закарпатському діячеві, відкрито в Ужгороді. Відкриття пам'ятника Добрянському в Ужгороді русофіли зробили своїм святом («Діло» ч. 277 з 14. XII).

— «Єдина-неділима» в совітському виданню. Совітська влада підготовує нове обмеження автономії України. Група членів т. зв. Інституту Ленінізму в Харькові виступила з домаганням уніфікації ССРСР. Концепція совітської імперії має численних прихильників серед російських комуністів, але викликає незадоволення комуністів українських («Газета Польська» ч. 52 з 20 грудня).

— Московська опіка над українським багатством. Уряд ССРСР постановив змінити всю організацію вугільного промислу. Донецький басейн досі був ніби підпорядкований урядові УССР в Харькові. Тепер керування промислу вугільного має бути сконцентровано в Москві («Газета Польська» ч. 51 з 19. XII).

— Антисемітизм в червоній армії. В червоній армії зростає антисемітизм. В деяких частинах до жидів інакше не звертаються як: «здоров, срусалимський дворянине», або «здоров, бердичевський козаче». Знущання над жидами особливо розповсюджено в військових частинах Північного Кавказу та України. Коли жиди намагалися протестувати в партійних групах і у вищих армійських партійних організаціях, то звичайно виносилися резолюції, що «червоноармійці впрост жартують», а жиди, мовляв, дуже боляче реагують на ті «дружні жарти». Після цього антисемітизм і знущання ще збільшувалися. В жорстоких формах були вони в 14-му кавалерійському полку (в Бердичеві). На протести жертв так говорили: «мовчи, тобі ще цього замало. Жидів взагалі треба вирізати». Командири полків не заступаються за жидів, а звертаються до засобу «італійськочо страйку». Кожного червоноармійця за слово «жид» садовлять на гауптвахту на 5 діб. Звідки посажені вже виходять затятими антисемітами (Випадки в 16-му

кавалерійському полку). («Руть». ч. 2759 з 21. XII).

— Селянські розрухи на Україні. Люде, що приїздять до Румунії з сов. України, одногласно стверджують, що серед населення України зростає обурення проти совітської влади. В деяких місцевостях це обурення вилилося впрост в повстання, з яким ледве впоралися ППУ і загони червоної армії. У в'язницях совітської України знаходиться велика кількість селян-повстанців. В містечку Білиловіч червоноармійцям тілки після 5-ти денної боротьби вдалося погасити бунт селян.

В одній місцевості Поділля селяне напали на місцевий відділ державної скарбниці. ППУ зробило «кріваву лазню», забивши 30 жінок та чоловіків. Одеська «Прада» вимагає від московського уряду суворих заходів проти повстанців («Руть». ч. 2758 з 20. XII).

— Ростріли на Україні. З Москви повідомляють, що в Черкасах розстріляно після судового присуду кількох українців за приналежність до тайної української організації, що стреміла викликати повстання проти совітської влади. («Діло». ч. 279 з 17. XII).

— Совітський терор на Україні. В Харькові засуджено на смерть ватажка повстанців Зубрича, що доконав цілої низки нападів на совітські установи. В Сумському окрузі розстріляно двох селян, що їх обвинувачено за убивство міліціонера. В Житомирському окрузі арештовано кількинадцять членів антисовітської терористичної організації, яка зробила 17 підпалів совітських будинків. («Газета Польська» ч. 49 з 11. XII).

— В Білій Церкві засуджено до розстрілу 3 чоловіки за вбивство голови Савиняної сільсовіта — Мотрі Глиняної («Руть». ч. 2750 з 17. XII).

— Заарештовано тисячу українських учителів. За останній час на Україні заарештовано більше, як тисяча українських народніх учителів («Українська Нива» ч. 47 з 8. XII).

— Греко-католицького пароха в Києві отця В. Шепанюка заарештувало ППУ і вивезло на Соловецькі острови («Час» ч. 353 з 11. XII).

— Мобілізація комуністів на Україні. Щоб придавити антибольшевицький рух на Україні, заряджено там мобілізацію комуністів. Виповняючи наказ Москви, вислав укр. центр. комітет 800 комуністів в села. Ця мобілізація викликала в рядах комуністів велику паніку, Процент хворих підскочив до небувалого числа і до спеціальних комісій стали прибувати замість комуністів... лікарські посвідки.

Велике занепокоєння викликав факт, що рівночасно з мобілізацією комуністів щезла зброя з військових магазинів у Харькові.

ППУ звернулося до вищої воєнної ради з пропозицією змінити систему охорони військових складів, бо в останньому часі зникло з них не лише велике число революверів і рушниць, але також і скорострілів. («Час». ч. 252 з 10. XII).

— Справа Українського Університету. Польські газети подають відомість, неначе-то справа заснування Українського Університету знову займає польські урядові кола («Укр. Голос». ч. 51 з 22. XII).

— Похід на галицьку кооперацію. На засіданню секції Західньої України в Харькові ухвалено дати большевикам у Галичині директиви — конче захопити в свої руки всі українські кооперативи і кооперативні союзи в Польщі («Нова Зоря» ч. 90 з 5. XII).

— Оборонець Шварцбарда в Польщі. До

Варшави приїздить Г. Торес, оборонець вбийника Головного Отамана С. Петлюри. Там і в інших містах виступатиме він з відчитами («Ціло», ч. 279 з 17. XII).

З життя укр емігр-ції.

У Франції.

— З життя Військового Т-ва. Поступово надходять відомості від окремих членів та гуртків Т-ва про вшанування пам'яті «359», розстріляних під м. Базаром.

— Ш а т о д е л я Ф о р е. Серед гарних гір та лісів вже кілька років перебуває на роботах група українських вояків. Міцно й дружно тримається цей гурток. Всього було їх 17 чоловік, а на зиму лишилося 9. Не дивлячись на малу кількість, цей гурток виявив багато хисту та енергії щодо репрезентації себе, як українців. Зорганізували хор, котрому місцева французька влада подарувала національне вбрання, й дали кілька концертів не тільки в околицях Шатодела Форе, але й в Марселю, звідки за хором було надіслано спеціальне авто. В Марселю хор дав також кілька концертів. Не відомі нам всі організатори цього хору. Відомий лише, як один з активніших організаторів цієї культурно-національної роботи, молодий козак 4-ї Київської Дивізії Радкевич Михайло (семинарист).

Ця, закинута в глухий кутку Франції, групка українців вшанувала, як могла, пам'ять «359» героїв, скатованих під м. Базаром. Вшанувала вибухами динамітних набоїв. О 8-ий годині ранку було зірвано 3 динамітних набої, о 9-ий год — 5 та в 10 год. — 9. Таким чином кількість вибухів зробила число «359». У вечорі проспівали гімн та кілька військових пісень, після чого учасники повстання розповідали про минулі події. Так в далеких горах, в глухій кутку Франції купка українських вояків, перейнята національними почуттям, вшанувала пам'ять наших героїв.

— Ю ж и н. Невелика, але завязата купка українських вояків перебуває в Южині. Не дивлячись на вороже оточення росіян, вони постановили вшанувати пам'ять героїв, полеглих під м. Базаром. Вшанували не так, як того хотілося, а як дозволили місцеві умови та наше злиденне життя. Але суть не в формі, а в почуттю. Голова гуртка (зв'язковий Т-ва) подає:

«Заходами Т-ва б. вояків Армії У.Н.Р. у Франції у восьму річницю героїчної смерті борців за волю України під Базаром і всіх, що в тім поході склали життя своє за Україну в боях, од ран та в полоні, у неділю 24 листопаду була відправлена панахида в російській православній церкві. В час панахиди співав місцевий хор. Присутніх було дуже мало. Це пояснюється тим, що в м. Южин взагалі дуже мало українців. Після закінчення панахиди був зачитаний реферат, а після реферату Т-во вшанувало пам'ять полеглих вставанням. Бідно був відзначений цей день, але місцеві умови не дозволяли в инший спосіб його відмітити».

— Управою Т-ва одержано наступного листа. Т-во б. вояків Армії У.Н.Р. « м. Южин довідалося про ганебний вчинок так званого генерала М. Шаповала, про вчинок зрадника своєї Батьківщини, котрий не робить йому, як українському генералу, чести. Тому Т-во б. вояків Армії У.Н.Р. м. Южин оголошує повний бойкот М. Шаповалу за його мерзкі вчинки й закликає всіх українських громадян, кому дорога Ненька Україна, щоби таку особу, якою є М. Шаповал, гнали б зі своєї сім'ї, де б він не появився, як останню нечесну людину. В імені Т-ва Гнат Чорноног».

— О д е н - л е - Т і ш. І та 4 грудня Українською Громадою були влаштовані в помешканню клубу Громади сімейні вечірки з загальною вечерею та танцями. Так рідко влаштовані сімейні вечірки.

Як завжди, так і на цей раз, зв'язують до купи певну кількість громадянства, яке своєю веселістю та охотою до розваги явно підкреслює бажання частіше збиратися і проводити час по-між своїми. Лишається тільки побажати Управі Громади, заходами якої влаштовуються подібні вечірки, продовжувати свою працю.

В Чехії

— Перша служба Божою українською мовою в Празі. 21 листопаду м. р. в Празі в церкві св. Сальватора було одправлено перший раз літургію українською мовою. Служив службу Божу свящ. др. Мельник, співав український хор під диригуванням доцента п. Щуровської-Росіневич. Після служби Божої було відправлено урочисту панахиду за спокій душі Головного Отамана Симона Петлюри та всіх героїв наших, що життя своє поклали в боротьбі за незалежність України. Як служба Божою, так і панахида, не зважаючи на тяжкі умови організації подібних урочистостей в Празі, пройшли дуже гарно. Цьому сприяли чуле, пройняте релігійним настроєм служення свящ. Мельника та прекрасний спів хору, хоч і невеличкого числом, але добре підбраного з видатними солістами.

Службу Божу організувала ініціативна комісія по утворенню в ЧСР української православної парафії св. архистратига Михаїла в день свята свого Патрона. Того ж дня в 6 год. у вечері одбулася жалібна академія на пошану 359 лицарів, що загинули від руки катів 22 листопаду 1921 року під Базаром на якій полк. В. Філонович виголосив доклад про події під Базаром. Академію влаштували військові члени Українського Об'єднання в ЧСР.

— Присвячене пам'яті Я. Бодуена-де-Куртене засідання Українського Історично-Філологічного Товариства в Празі відбулося 17 грудня о 3. г. 30 м. в помещ-

канні Клементіnum, ч. II, На порядку дня: Доклади дійсних членів: І. Смаль-Стоцького, С. О. — «Бодуен-де-Куртене, як язикознавець і чоловік — праведник». 2) Шелухина, С. П. — «Історична роля Бодуена-де-Куртене в українському рухові». 3) Славинського, М. А. — «Із спогадів про Бодуена-де-Куртене».

— Урочиста академія в пам'яті полеглих від рук денікінців Голови Кубанської красної Ради М. Ряболова і члена Ради О. Калабухова, що її улаштувала Громада Кубанців в ЧСР, відбулася в Подебрадах в помешканню кооператива «Україна» 8 грудня м. р. Відкрив академію проф. Бич, що у вступній своїй промові схарактеризував присутнім постаті обох трагічно загинутих кубанських діячів і значіння їхньої смерті в боротьбі за волю Кубані. «Квіти волі зростають лише на ґрунті, що просякнутий кров'ю борців», — так почав проф. Бич свою промову і цей вираз поета був основою тезою його промови. Другий промовець М. Макаренко в довшій промові дав нарис цілої боротьби, що 10 років тому провадила Кубань з єдино-неділимськими стремліннями російських генералів і російських большевиків.

— З життя української еміграції в Празі. 5 грудня одбулися в Празі загальні збори Українського Академічного Комітету. Голова Комітету ректор Українського Університету в Празі, проф. Д. Антонович, подав зборам справоздання про діяльність Управи Комітету за минулий рік. В минулому році Академічний Комітет почав видавати під дирекцією проф. В. Мартоса Бюлетень К-ту французькою мовою, в якому вміщуються відомості про діяльність українських наукових і культурних установ, переважно за кордоном, а також хроніка науково-культурного життя на всіх українських землях. Вийшло ч. I. Бюлетеню, а незабаром вийде ч. 2. Бюлетень було розіслано по цілому світу. В липні

м. р. Міжнародня Комісія для інтелектуальної співпраці при Лізі Націй скликала перший з'їзд представників від національних комісій для інтелектуальної співпраці. Академічний Комітет приймає участь в цьому з'їзді, як українська національна комісія, через свого представника Голову К-ту проф. Д. Антоновича. Учасникам з'їзду був розданий Бюлетень Комітету, ч. I., який зробив на всіх дуже приємне враження, а Президій з'їзду вказала на Бюлетень, як на зразок способу взаємних зносин національних комісій. Після заслухання справоздання, генеральний Секретарь К-ту, проф. А. Яковлів, подав фінансове справоздання за минулий рік, з якого виходило, що після переведених протягом року витрат, в касі К-ту мається готівка в сумі — 11.829, 05 к. ч. Ревізійна Комісія перевірила книжки й грошеві документи К-ту і знайшла все в порядку. Загальні Збори затвердили подані справоздання.

Крім того загальні збори затвердили Статут «Фонду імені Є. Х. Чикаленка», який організується при Академічному Комітеті в цілях видання шоденників, спогадів та інших творів покійного Є. Х. Чикаленка, а також і інших праць, які зв'язані з покійним. Фондом заряджує Комітет, в склад якого входить представник дітей покійного Є. Х. Чикаленка та обрані Управою Комітету: генеральний секретарь проф. А. Яковлів і Бвг. Вировий. Фонд складається з пожертв, постійних і одноразових внесків як інституцій, так і приватних осіб. Обіцяли зробити внески: Український Академічний Комітет, Український Університет в Празі, Господарча Академія в Подєбрадах, Педагогічний Інститут в Празі, Науковий Інститут в Берліні.

Нарешті загальні збори обрали ревізійну комісію та перевели вибори на місце тих членів Управи, мандати яких скінчилися в цьому році.

— Доклад проф. Мацієвича — «Перспективи упадку большевизма» відбувся в

Подєбрадах в днях 3 і 10 грудня м. р. Доклад улаштувала Подєбрadsька група партії Р.-Д., при чому запросила крім членів партії ще ширші кола Подєбрadsької колонії. Доклад викликав живе зацікавлення присутніх і тому дискусії, що розпочалися після доклада 3 грудня, довелося перенести на наступні збори 10 грудня.

Основні тези докладчика зводяться до наступних:

Кожна революція мусить мати і своє термідорає своє і брюмера, себ-то ті поворотні пункти в своєму розвитку, які визначають повернення від революційних утопій до усталення загальних норм суспільного і політичного життя. Кожна революція неодмінно несе з собою перерозподіл матеріальних засобів і землі, капіталів, матеріальних прав. Коли цей новий розподіл усталиється, коли нові посідачі цінностей зміцняться, то цілком природне з їх боку прагнення до якогось твердого ладу, який би назавжди закріпив їхні права. Кожна революція, а значить і революція большевицька не може бути перманентною, хоча ніколи не бракує цих лицарів перманентної революції, яким, напр., являється Троцький. Термідоріанські елементи є і в большевизмі, яких негативний вияв докладчик вбачає в розкладі революційної енергії, зрості зневір'я в ріжних «ухилах», в деморалізації і розкладі правлячої касты і в безнадійному фінансовому і економічному становищу СССР. Большевицька революція не є подібною до революції французької. Остання йшла під знаком централізму, скріплення державних зв'язків. Большевицька революція ці зв'язки руйнувала і цим звільняла ті децентралістичні (проти російські) сили, з якими вона тепер не може дати раду. Все це має привести до нової катастрофи, нового розкладу російської державности, — подібного 1917 року. Цілком природне, що ця катастрофа розв'яже руки українському народові він зможе стати на шлях незалежного державного життя. Докладчик припускає навіть найомірніше: йому здається, що на цей шлях

може стати навіть сучасний харківський «уряд», бо за це, на його думку, промовляє безсумнівна наявність сепаратистичних течій в ньому, безсумнівна ворожість до нього з боку Московщини і необхідність для нього знайти захист перед пробудженою національною свідомістю. Коли ж він не стане на цей шлях, він, безумовно, буде зметений новою революційною хвилею, що матиме національний характер.

В Польщі.

— Загальні збори Союзу Українок-Емігранток у Польщі. 8 грудня м. р. під головуванням пані Н. Саліковської та при секретарюванні пані О. Веденської відбулися у Варшаві річні загальні збори Союзу Українок-Емігранток у Польщі. Збори вшанували вставанням пам'ять покійного Головного Отамана С. Петлюри, б. міністра УНР О. Саліковського, проф. Р. Лашенка, А. Маршинського, 359 лицарів, полеглих в Базарі та всіх, що за Україну життя своє віддали.

Пані В. Завадська виголосила на зборах реферат — «Роля жіноцтва у визвольній боротьбі».

На голову нової Управи Союзу одностайно обрано пані М. Лівичку. Крім того до Управи увійшли: пані Н. Саліковська (заступник голови), В. Завадська (керівник закордонної і феміністичної секції), К. Безручкова (керів. господарчої секції), М. Мандзенкова (секретаріят), Г. Чуйко-Чикаленкова (скарбниця) і К. Чайківська. До Ревізійної Комісії Союзу увійшли: пані Н. Лотоцька (голова), Є. Шандрукова, Л. Донценкова; кандидатами пані Л. Лукасевичева та П. Іножарська.

Накреслюючи план діяльності Союзу на найближчу будучину, загальні збори ухвалили низку постанов, які охоплюють досить актуальні питання сучасного життя українського жіноцтва на еміграції в Польщі. Реалізація постанов дасть запоруку успішно-

го розвитку організаційного життя нашого жіноцтва і інтенсивної його участі в нашій визвольній боротьбі. До цих останніх постанов між іншим належить ухвала взяти на себе ініціативу організації всеміграційного українського жіночого союзу. Про користь цього центрального об'єднання, особливо коли мати на увазі і виступи нашого жіноцтва на міжнародньому форумі, — говорити не доводиться. Загальні збори ухвалили рівно-ж перевести реєстрацію українських жінок, які вишивають, і дати їм можливість організованого збуту вишивок на місцевих ринках. Ухвалено також розпочати після Різдвяних свят низку відчитів на санітарно-медичні теми, виголосити які ласкаво згодилася пані Мироновичева і які обіцяють бути досить цікавими. Ухвалено вжити заходів до затвердження статуту відповідною польською владою (сучасний статут Союзу затверджений УЦК).

Восени сього року передбачається організувати при Союзі курси сестер-жалібниць. В січні має відбутися традиційна ялинка для дітей.

— З життя «Прометей». 12 грудня м. р. відбувся в клубі «Прометей» відчит д-ра М. Векілли на тему «Боротьба Азербейджану за незалежність». 12 грудня м. р. там відбувся реферат д-ра М. Ковалевського на тему — «Політична ситуація на Великій Україні».

— З життя спілки інженерів і техніків українців-емігрантів у Польщі. Від 1-го вересня м. р. засновано при Українській Господарчій Академії у Подєбрадах стипендію «Спілки інженерів і техніків українців-емігрантів у Польщі», яка вносить 300 кор. чеських місячно. Управа Спілки крім того звернулася з відозвою до українського громадянства, в якій закликає його до пожертв на фонд допомоги студентам УГА у Подєбрадах. Пожертви належить слати наkonto спілки в ПКО —

ч. 20404, або складати скарбникові Спілки інж. Л. Панасенкові в помешканні УЦК.

19 січня мають відбутися у Варшаві в помешканню УЦК річні загальні збори членів Спілки з наступним порядком денним: 1) Вибір президії зборів, 2) Затвердження протоколу попередніх зборів, 3) Звіт Головної Управи Спілки, 4) Звіт Ревізійної Комісії, 5) Звіт Товариського суду, 6) Прийняття і виключення членів, 7) Обрання керуючих органів Спілки, 8) Справа організації федерації українських спілок інженерів та техніків, 9) Вільні внески.

— Українське Т-во Допомоги Емігрантам з України в Ченстохові. Від довшого часу існує в Ченстохові вищезазване Т-во. На сьогоднішній день воно об'єднало в собі всього 15 членів місцевої української громади. Цей гурток людей власними силами удержує українську домівку, в якій міститься українська автокефальна церква, читальня й помешкання безробітної родини емігранта з України, веде серед колонії освітньо-національну роботу, удержує читальню і бібліотеку та несе матеріальну допомогу для бідних і особливо для безробітних родин емігрантів на чужині.

На Різдвяних святах т-во улаштувало ялинку для дітей. Дітворі з великим зацікавленням й таким же нетерпінням очікувала того радісного дня, бо ж це лише вперше побачили діти наші ялинку, якої ще ні разу не влаштувало наше суспільство в Ченстохові.

— Українське Воєнно-Історичне Т-во, на чолі якого після тогорічних загальних зборів став ген. штабу генерал полковник Микола Юнаків, розвинуло свою діяльність, наслідком якої вийшов у світ 1-ий збірник матеріалів до історії українського війська, під назвою «За Державність». Книжка містить у собі 120 сторінок. Докладніше про неї говоримо у відділі бібліографії.

На Далекому Сході

— В Українській Покровській церкві в Харбині тепер одправляються регулярно усі служби Божі — у свята, неділі та перед ними («Гун-Бао». ч. 839 з 3. X).

— «Мазепа» на сцені в Харбині. 14 жовтня в салі УМСА місцева «Просвіта» поставила історичну п'єсу «Мазепа». (ib.).

— Реферати в «Просвіті». 6 жовтня відбувся реферат пані О. Райтер на тему «Жінка в українському громадянстві» (ib.).

— 10 листопада в Жіночій секції «Просвіти» пані О. Райтер прочитала реферат на тему «Самовиховання».

— «Сватання на Гончарівці» поставила «Просвіта» 17 листопаду.

В Америці.

— 13-ий народній з'їзд скликаний Союзом Українців-Самостійників разом з Інститутом Петра Могили, Інститутом М. Грушевського, Союзом Українських Народніх Домів, Союзом Українок Канади і Централєю Студентів в Канаді, відбувся в такому порядку: Едмонтон — 21-22 грудня, Вінніпег — 25-27, грудня, і Саскатун — 31 грудня — 1-2 січня. («Укр. Голос» в Вінніпезі ч. 49).

З життя в Персії.

(Допис).

За останній час до Персії прибуло багато втікачів з СССР. Інтересно те, що тепер втікають з большевицького раю не лише інтелігенти, як раніше, а й робітники і селяне, безпартійні і навіть чистої води комуністи, комсомольці. Добра половина їх, як самі вони признаються, утікають від того, що однаково, мовляв, «всі комуністи будуть перерізані». Ра-

зом з біженцями відправляє ІПУ і своїх «біженців», шпиків, що таким чином під прикриттям біженства мають переводити комуністичну агітацію і московський військовий шпіонаж. Недавно таких «послів» ССРСР тут зловили і запропорили до «злодкому».

Біженці з ССРСР розповідають про крайнє загострення продовольчої кризи. В Асхабаді, напр., досить часто замість хліба видають по картках горіхи. На Кавказі навіть з пшенички не вистарчас борошна і гірські області живуть в проголодь. Карточна система в Туркестані і на Кавказі на все, але нічого неможна дістати ні по картках, ні без карток.

На запит наш про те, чи скоро буде війна в ССРСР, один старий біженець-кавказець відповів так:

«Якої війни ви хочете ще, щоб там була? Там і так війна доведена до краю: війна в родині, війна в установах, війна в партії, війна в церкві, на селі, на заводі, в школі, в лікарнях, на базарах і навіть в театрі. Війна ведеться безпощадна, затяжна, комуністи захищаються як можуть і всіма способами, але двоє думок про їхній кінець ніхто по той бік кордону не має».

Голод і економічний розгартіаш в ССРСР впливають сильно і на персько-більшевицькі торговельні зносини, які все зменшуються і зменшуються. Як курйоз, варто навести один приклад з цих зносин. На Нижегородському ярмаркові в обмін на свій крам перси одержали 18 відс. цукром, 24 відс. мануфактурою, 15 відс. золотом, а решту (чим би ви думали?) — іграшками Сергієвського посаду: возиками, лопатками для дітей, збірними розмальованими бабами, півниками, мисочками. Оце така персько-совітська тепер торговля. Московський червонець на перському ринкові ціниться в цей мент в 5 шілінгів. Єдиний крам, якого експорт до Персії з ССРСР не припиняється, це «риковка», її-хоч залийся; добра, весела і об'єднує комуністично всі віри, нації і класи не лише в ССРСР, а і тут в країні релігійного сухого режиму. Для підтри-

мання торговельної війни з англійцями вивозять большевики до Персії гас і бензину, маючи на цьому чистий збиток.

Взагалі большевики тут притихли. Навіть річниця «жовтня» і та пройшла тихо і без помпи. На прийняття у большевицьких дипломатичних агентів були лише ті чужинці, що мають потребу у візах для переїзду до ССРСР.

Українців в Персії прибавилося. Їхня кількість збільшується ріжними способами. Одні просто втікачі, другі втікачі-командировані, себ-то ті, що одержали ріжними способами якусь командировку до Персії наукову чи іншу, і більш не хочать повертатися до «раю». Не так давно от таким робом прибав сюди навіть один з професорів Укр. Художньої Академії у Києві п. Н. Надходить новий рік... Твердо сподіваємося, що в його не розкритий ще книзі неминучих подій значиться кінець большевизму і московського панування на Україні.

З.

— Р о з ш у к у ю т ь . Л. Попова, по чоловікові Моркотунова, розшукує свого брата Івана Георгієвича Попова, б. старшину російської армії, що по скінченню великої війни в 1917 році виїхав з Ростова-на-Дону до Північної Америки і в 1924 році жив в Н'ю-Йорку. Хто знає його адресу, просять її подати до редакції «Тризуба».

Бібліографія.

— «За Державність» 1-ий Збірник Українського Военно-Історичного Товариства (в Польщі). Каліш 190 ст.

Українське Военно-Історичне Тов-во випустило перший збірник военно-історичних матеріалів, під назвою «За Державність» з часів визвольної боротьби за незалежність України. Збірник містить праці таких авторів: ген.-поручн. М. Омел'яновича-Павленка, ген. штабу полк. В. Савченка, сотника В. Корніва, інж. підполк. В. Проходи, підполк. В.

Сорок душ українських емігрантів з м. Куритиба в Бразилії, що виїхали з Європи в 1926 році, сердешно вітають уряд УНР і всіх земляків в Європі з Різдом і наступним Новим Роком.

Комітет «Фонду імени пок. Є. Х. Чикаленка» при Українському Академічному Комітеті в Празі з нагоди півріччя смерті небіжчика (21 грудня) звертається до українських установ, організацій і приватних осіб з закликом — замість вінка на могилу покійного — скласти жертви на фонд його імени, щоб цим уможливити скоріше здійснення завдань фонду.

Вступили вже жертви: від п. К. Лисюка з Н-ю-Йорку — 1.000 к.ч. та від Видавництва «Української Молоді» в Празі — 200 к. ч.

Пожертви можна засилати на редакцію «Тризуба», або на ім'я проф. А. Яковлева 14, U Riegrovych Sadu, Vinohrady, Prague, Tschecoslovaquie.

Комітет.

Український пластовий відділ ім. С. Петлюри в Парижі

повідомляє, що 4 січня 1930 року о год. 6-й ввечері в салі «Salle Angelo» — 8 bis, Avenue Montespan, Paris 16, Métro Pompe, улаштує для дітей

Я Л И Н К У

Команда Відділу.

Вступ вільний.

Вже вийшов перший збірник
воєнно-історичних матеріалів під назвою

„ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ“

з часів визвольної боротьби за незалежність України, який видало Українське Воєнно-Історичне Товариство.

Збірник обіймає 190 сторінок друку з 11 ситуаційними схемами в оригінальній окладинці, роботи проф. А. Холодного.

Ціна в Польщі — 3 зл. 50 гр., за кордоном — 4 зл. 50 гр. для членів Т-ва і 5 зл. для не-членів.

Замовлення належить посилати на адресу: M. Sadowski, ul. Krucza 21. m. 37. Varsovie. Pologne.

Рада Бібліотеки ім. Петлюри в Парижі

вітає своїх представників і всіх жертводавців
**з Новим Роком та з Святами Різдва
Христового.**

Бажаємо всім здоров'я й сил пережити час на чужині
йї вернутися на Батьківщину — на Самостійну Україну, —
за яку боровся й загинув Наш Вождь, Головний Ота-
ман С. Петлюра.

Допожімо зусиль і праці до збудовання йому монумента —
Української Бібліотеки його імені в Парижі.

Ви подписалися вже на „ТРИЗУБ“

на новий рік?

НЕ ГАЙТЕСЯ!

НАЙКРАЩИЙ ДАРУНОК НА РІЗДВЯНІ СВЯТА.

Українським дітям — рідне військо.

Малюнки до витинання роботи артиста-малюра Л. Перфецького.

Ціна — 2 фр. Пересилка: у Франції — 15 сан. закордон — 30 са
Замовляти у редакції «Тризуба»: 42, Rue Denfert-Rochereau. Paris 5
France.

Редагує — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.